
ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гендерний профіль підготовлено
спільно робочою групою Сумської обласної державної адміністрації
та ГО «Бюро гендерних стратегій та бюджетування»
у межах проекту «Просування гендерної рівності та розширення прав і
можливостей жінок в рамках реформи децентралізації в Україні»,
що реалізується Структурою ООН Жінки за підтримки Уряду Канади

2021

Зміст

Вступ	3
1. Склад та характеристика населення	5
2. Гендерні аспекти економічного розвитку області.....	10
3. Гендерні розриви у сферах	
3.1. Освіта.....	15
3.2. Охорона здоров'я	20
3.3. Соціальний захист.....	26
3.4. Культура	32
3.5. Фізична культура та спорт.....	35
3.6. Громадська безпека	40
4. Представництво жінок та чоловіків на рівні прийняття рішень.....	46
5. Інституційне та ресурсне забезпечення реалізації цілей гендерної рівності	49
Додатки	
Додаток 1. Методологічні пояснення.....	53
Додаток 2. Глосарій.....	56
Додаток 3. Національні стратегічні пріоритети гендерної рівності за сферами.....	57

ВСТУП

Гендерний профіль області (далі – гендерний профіль) - це інформаційно-аналітичний документ, який дає змогу визначити відмінності у становищі жінок, чоловіків та/або їх груп, а також наявні проблеми і потреби, і який слід використовувати для розробки прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку області та її територіальних громад.

Мета складання гендерного профілю – надати достовірну інформацію щодо відмінностей у становищі та у користуванні послугами жінок, чоловіків та/або їх груп для її використання під час розробки та реалізації гендерночутливих прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку з урахуванням гендерної рівності та підходу, заснованого на правах людини.

Завдання складання гендерного профілю – це збір, аналіз гендерночутливих показників (за статтю, віком, станом здоров'я та іншими характеристиками) та розробка рекомендацій щодо впровадження гендерно орієнтованих заходів соціально-економічного та культурного розвитку області, цільових та бюджетних програм, а також проектів регіонального, місцевого економічного розвитку.

Гендерний профіль допомагає виявити розриви у доступі жінок та чоловіків та/або їх груп до послуг та можуть бути використані спеціалістами ОДА, ОМС, експертами при розробці прогнозних та програмних документів громади, для проведення гендерного аналізу бюджетних та обласних, місцевих комплексних/цільових програм, а також можуть використовуватись для складання демографічних, економічних та бюджетних прогнозів для області.

Гендерний профіль також містить рекомендації щодо зменшення виявлених гендерних розривів та подолання проблем по кожній сфері, у тому числі рекомендації щодо подолання наслідків кризи, спричиненої пандемією COVID-19 і врахування потреб та інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп.

Гендерний профіль розроблений робочою групою Сумської ОДА спільно з ГО «Бюро гендерних стратегій та бюджетування» в рамках проекту ООН Жінки «Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в рамках реформи децентралізації в Україні».

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ВПО	Внутрішньо-переміщені особи
ГО	Громадська організація
ЗМІ	Засоби масової інформації
КЛДЖ	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
ОДА	Обласна державна адміністрація
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ООН Жінки	Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок
ППЛ і ГР	Підхід, заснований на правах людини та гендерній рівності
ТГ	Територіальна громада
ЦНАП	Центр надання адміністративних послуг

1. СКЛАД ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕННЯ

Склад населення

Станом на 1 січня 2021 року кількість населення у Сумській області склала 1051,3 тис. осіб. Сумська область є регіоном з перевагою міського населення (69,3%) - так, у міській місцевості проживає 728,9 тис. осіб, у сільській – 322,4 тис. осіб.

Статевий склад населення характеризується перевагою жінок як серед міського, так і сільського населення. Зокрема, чисельність жінок - 472,3 тис. осіб (54,1%), чоловіків – 421,2 тис. осіб (45,9%).

За останні 5 років змінюється співвідношення жінок та чоловіків - у міській місцевості зменшується кількість чоловіків, у сільській місцевості – зростає. У 2020 році на 1000 жінок приходиться 848 чоловіків, у міських поселеннях - 824, у сільських поселеннях – 906¹ (табл.1.1).

Таблиця 1.1. Розподіл постійного населення Сумської області за статтю

(станом на 01 січня, осіб)

Рік	Усе населення		Міське населення		Сільське населення	
	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки
2019	1 079 226		743 396		335 830	
	583 974	495 252	336 347	407 049	158 905	176 925
2020	1 066 055		736 975		329 080	
	576 668	489 387	333 256	403 719	156 131	172 949
2021	1 051 260		728 855		322 405	
	568 762	482 498	399 589	329 266	169 173	153 232

Співвідношення частки жінок та чоловіків значно коливається в залежності від вікової групи. Чоловіки переважають у вікових групах до 34 років, жінки – з 35 років та старші (табл. 1.2).

Таблиця 1.2. Розподіл жінок та чоловіків за віковими групами та статтю

(станом на 01 січня, осіб)

Вік (років)	Обидві статі	Чоловіки	Жінки
0–4	35938	18593	17345

¹ Дані Статистичного збірника «ЖІНКИ ТА ЧОЛОВІКИ У Сумській ОБЛАСТІ, 2020»

5–9	50862	26213	24649
10–14	50664	25968	24696
15–19	41583	21510	20073
20–24	49278	25379	23899
25–29	63092	32330	30762
30–34	84329	43335	40994
35–39	85054	42354	42700
40–44	79 169	39 086	40 083
45–49	78 368	37 249	41 119
50–54	73 591	34 298	39 293
60–64	80 708	33 943	46 765
65–69	68 396	26 615	41 781
70–74	52 718	18 834	33 884
75–79	26 578	7 878	18 700
80 років і старше	50 741	13 265	37 476

На 1 січня 2021 року середній вік жіночого населення області становив 46,2 років, чоловічого – 40,8 років (в Україні – відповідно 44,5 та 39,2 років). Міське населення дещо молодше за сільське: в міській місцевості – 45,3 років у жінок та 40,2 років у чоловіків, у сільській – 48,4 у жінок та 42,2 років у чоловіків.

Гендерний розрив середньої очікуваної тривалості життя станом на січень 2021 року році становив **10 років на користь жінок**. Середня тривалість життя в області жінок становила 76,2 років, чоловіків – 66,2 років (в Україні – відповідно 76 та 66 років).

Природний рух населення та міграційні процеси

У 2020р. населення області зменшувалося за рахунок природного та міграційного скорочень (відповідно 7634 та 486 особи). Упродовж 2020 року чисельність наявного населення області зменшилась на 8120 осіб.

Середня очікувана тривалість життя при народженні в Сумській області зросла з 72,3 року у 2017 році до 72,43 року у 2019 році (8 місце в Україні), що перевищує загальноукраїнський показник (72,01 року) та показники регіонів-сусідів. Особливою проблемою є низькі показники тривалості життя чоловіків порівняно з жінками – розрив у тривалості життя жінок та чоловіків у Сумській області становить 10,1 року. Низька тривалість життя чоловіків порівняно з жінками пояснюється високою смертністю чоловіків через хвороби, стрес та нездоровий спосіб життя. Станом на 01.01.2020 у Сумській області тривалість життя чоловіків становить 67,3 року, жінок – 77,4 року. Різниця між чоловіками із сільської місцевості та міських поселень Сумської області становить 2,1 року на користь містян, у жінок різниця склала 1,1 року.

Смертність жінок від причин, що пов'язані з вагітністю, пологами та ускладненнями післяпологового періоду: у 2018 р. – 1 випадок, у 2019 та 2020 рр. – по 3 випадки; з переважанням у міській місцевості – від 1 до 3 випадків.

Кількість живонароджених за віком матері у Сумській області у 2020 році становила 6 002 осіб; частіше народжували жінки у віці від 25 до 29 років та від 30 до 34 років (мал.1.4). За сімейним станом матері, жінки, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, народжували частіше (4 459 дітей), ніж жінки, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі (1 543); жінки, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, народжували переважно у віці від 25 до 29 років, а жінки, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі, – у віці від 30 до 34 років.

Рівень смертності населення перевищує рівень народжуваності. Починаючи з 2015 року, рівень народжуваності поступово скорочується: з 8,8 тис. осіб у 2015 році до 5,7 тис. осіб на 1 тис. наявного населення у 2020 році, що є найнижчим показником за останні роки. Сумська область порівняно з регіонами України відноситься до групи областей, де демографічна ситуація залишається досить складною, що обумовлено, насамперед, перевищенням рівня смертності над народжуваністю. Інтенсивність смертності залежить від рівня старіння населення.

Рівень смертності чоловіків в області перевищує рівень смертності жінок за усіма класами причин, крім хвороб систем кровообігу та коронавірусної інфекції COVID-19 (таб. 1.3). Рівень смертності чоловіків є вищим за смертності жінок майже в два рази (1599,8 коефіцієнт смертності чоловіків і 816,0 - для жінок).

Таблиця 1.3. Смертність населення за основними причинами, на 1 січня 2021 р

	2019		2020	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Усього померлих	8972	8432	9639	9332
у тому числі від				
деяких інфекційних та паразитарних хвороб	35	137	27	109

новоутворень	1080	1446	1038	1392
хвороб системи кровообігу	6652	4825	7102	5494
хвороб органів дихання	104	292	155	314
хвороб органів травлення	247	414	221	432
природжених вад розвитку, деформацій та хромосомних аномалій	10	9	16	16
зовнішніх причин	201	792	217	766
коронавірусної інфекції COVID-19	–	–	273	282
з них				
COVID-19, вірус ідентифікований	–	–	273	282
COVID-19, вірус неідентифікований	–	–	–	–

Характеристика домогосподарств області

У 2020 році кількість домогосподарств у Сумській області становила 433,8 тисячі, що складає 2,9% від всіх домогосподарств України. Середній розмір домогосподарств області – 2,42 осіб, що є меншим за середній показник по країні (2,58 осіб). У міській місцевості кількість домогосподарств в Сумській області є більшою – 67,6% (22,9% домогосподарств у великих містах та 44,7% у малих містах), порівняно із сільською місцевістю – 32,4%.

У 2020 році у Сумській області серед домогосподарств за кількістю їх членів переважали домогосподарства з двох осіб, їх частка становила 34,5% та домогосподарства із трьох осіб – 30,2%; в той час, коли в країні переважала частка домогосподарств, які склалися з двох осіб (35,3%).

У складі домогосподарств області переважають жінки у віці від 30 до 58 років та чоловіки у віці 30 – 59 років, у міській та сільській місцевостях (табл. 1.4).

Таблиця 1.4. Склад домогосподарств за статтю та віком їх членів у 2019 році

	2019		
	усі домогосподарства	у тому числі, які проживають	
		у міській місцевості	у сільській місцевості
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,43	2,48	2,31
Розподіл складу домогосподарства, %			
діти у віці до 7 років	6,5	7,9	3,5
діти у віці 7–13 років	8,4	9,8	5,4
підлітки у віці 14–17 років	1,0	1,3	0,4
жінки у віці 18–29 років	4,7	6,0	1,8
чоловіки у віці 18–29 років	6,7	5,2	10,2
жінки у віці 30–58 років	24,3	23,6	25,5
чоловіки у віці 30–59 років	21,5	20,3	23,9
жінки у віці 59 років і старші	17,6	16,9	19,2
чоловіки у віці 60 років і старші	9,3	9,0	10,1

Частка домогосподарств з дітьми до 18 років у 2020 році у Сумській області практично така ж, як по країні, і склала 34,7% (150,7 тис. домогосподарств), по Україні така частка становить 37,7%. У 2020 році в Сумській області, серед домогосподарств з дітьми переважали домогосподарства з дітьми від 7 – 13 років (40,1%) та домогосподарства з дітьми 3-6 років (33,6%). Серед домогосподарств з дітьми в області, за кількістю дітей в домогосподарствах, більшою є частка домогосподарств з однією дитиною (96,7%).

Домогосподарства з дітьми у області переважно мають двох дорослих осіб у своєму складі (60,6%). Із загальної кількості домогосподарств з дітьми частка домогосподарств, які складаються лише з дітей та непрацюючих пенсіонерів складає 1,7%.

У 94,5% домогосподарств з дітьми та однією дорослою особою в області, у 2020 році, виховувалася 1 дитина; у 2020 році налічувалося 11,4 тис. домогосподарств, у складі яких є

діти, які не мають одного чи обох батьків, що складає 7,5% до загальної кількості домогосподарств з дітьми в області, що є меншим за показник по Україні (16,8%).

У 2020 році у Сумській області серед домогосподарств, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків, за кількістю дітей в їх складі переважають домогосподарства з однією дитиною (93,8%) та серед домогосподарств, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків, за кількістю дорослих в їх складі переважають домогосподарства з однією особою (73,7%).

2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ

Гендерна рівність є важливим компонентом соціально-економічного розвитку країни. Численні дослідження доводять, що гендерний чинник прямо впливає на економічне зростання країни. Це обумовлено, в першу чергу, зростанням ролі жінок у суспільстві, що знаходить своє відображення у розширенні їх участі у суспільних процесах та бізнесі².

Ключові гендерні розриви та проблеми у економічному секторі країни свідчать про:

- гендерний розрив в оплаті праці, що станом на початок 2021 р. становив 18,2% (за даними офіційної державної статистики). Переважно він пояснюється концентрацією жінок у низькооплачуваних секторах економіки (культура, освіта, медицина, соціальний захист та інші), а також меншим представництвом жінок на високих посадах;
- високий рівень гендерної сегрегації (горизонтальної та вертикальної) у професійній освіті та на ринку праці. Висока концентрація жінок у низькооплачуваних галузях невиробничої сфери: у сфері освіти й охорони здоров'я, закладах соціального захисту тощо. Чоловіки натомість зайняті у високооплачуваних галузях виробництва: промисловість, будівництво, транспорт;
- дискримінаційне ставлення роботодавців до працівниць-жінок як під час працевлаштування, так і в контексті можливостей кар'єрного зростання;
- недостатній рівень розвитку систем інституційної підтримки працівниць та працівників з сімейними обов'язками (гнучкі режими праці, можливості дистанційної праці, дитячі кімнати в установах та підприємствах), що, в першу чергу, обмежує економічні можливості жінок, зважаючи на те, що жінки витрачають на репродуктивну працю вдома (хатню та доглядову) значну кількість часу.

Гендерний аналіз стратегічних та програмних документів показав, що **«Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки»** має спрямованість на розширення економічних можливостей жінок на рівні оперативної цілі 1.2. «Стимулювання активності малого та середнього бізнесу», а серед очікуваних результатів - «отримання суб'єктами підприємництва фінансово-кредитної та інформаційно-консультативної підтримки, у тому числі жінками». Втім, конкретні показники щодо жінок при цьому відсутні. В «Гендерному профілі» стратегії зроблено гендерний аналіз рівня участі

² <https://cyberleninka.ru/article/n/genderni-chinniki-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-krayini>

населення у робочій силі, розриву у заробітній платі, рівня безробіття. Крім того, наведені дані щодо жіночого підприємництва в області.

«Програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в області відсутня, натомість питання гендерної рівності відображені в **Обласній комплексній програмі соціального захисту населення на 2017-2021 роки**. Зокрема, передбачається, що реалізація заходів Програми дасть можливість створити умови для підвищення рівня економічної незалежності жінок і чоловіків та для запобігання будь-яким формам дискримінації у сфері економіки праці. Окремим завданням по роботі з внутрішньо переміщеними особами розглядається забезпечення їхньої зайнятості, сприяння їх самозайнятості.

Актуальні гендерні розриви та проблеми у сфері економіки та зайнятості області

Гендерні відмінності зайнятості і безробіття

За даними обстеження підприємств з питань статистики праці, кількість штатних працівників підприємств, установ та організацій (юридичні особи та відокремлені підрозділи юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб) у 2020 році становила 192,6 тис. осіб, з яких більше половини (54,7%) – це жінки.

Для області характерна типова для країни тенденція нижчого рівня участі жінок у робочій силі порівняно з чоловіками. Рівень участі населення в робочій силі віком 15–70 років у 2020 році знизився з 64,8% у 2019 році до 62,7% у 2020 році (ймовірно через пандемію та карантинні заходи), як у чоловіків – з 69,3% до 68,5%, так і у жінок – з 60,7% до 57,%. Найвищий рівень участі населення в робочій силі був характерним для жінок віком 40 – 49 років, для чоловіків – 30–34 роки³.

Також спостерігається **розрив рівня зайнятості населення у міській та сільській місцевості**, - показники рівня зайнятості населення у міській місцевості є меншими у порівнянні із загальноукраїнськими показниками, і вищими за загальноукраїнські безпосередньо у сільській місцевості (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1. Робоча сила за місцем проживання на 1 січня 2021 р.

	Усе населення	У тому числі		%	
		Жінки	Чоловіки	міське населення	сільське населення
Рівень участі населення у робочій силі (у віці від 15 до 70 років)	62,7	57,4	68,5	60,7	67,3

³ Статзбірник – можливо, краще повністю розписати? Так Тетяна зробила, не знаю, може вона не хотіла повністю його згадувати, бо буди опції повної назви, дявай думати

Рівень зайнятості	56,8	52,8	61,2	55,6	59,5
Рівень безробіття	9,4	8,1	10,7	8,4	11,5

Пандемія COVID-19 та карантин негативно вплинули на ринок праці. У 2020 році, так само як і попередніх роках, у Сумській області, за типом поселень спостерігається розрив між показниками рівня зайнятості в міській місцевості (55,6%) та сільській місцевості (59,5%). Рівень зайнятості жінок (52,8%) у Сумській області у 2020 році був менший за рівень зайнятості чоловіків (61,2%). В області рівень безробіття серед робочої сили у віці 15–70 років становив 9,4%, що майже наближається до загальноукраїнського рівня безробіття (9,5% у 2020 році); рівень безробіття серед жінок у Сумській області є нижчим ніж по Україні на 1,0%, а серед чоловіків – вищим на 0,8%. У 2020 році рівень безробіття у сільській місцевості Сумської області (11,5%) є більшим за рівень безробіття за методологією МОП у сільській місцевості в Україні (10,4%), а у міській місцевості на рівні області рівень безробіття (8,4%) є нижчим за загальноукраїнський показник (9,1%). У 2020 році порівняно з 2019 роком різко збільшився рівень безробіття у сільській місцевості на 3,7%, який до даного періоду мав тенденцію до зменшення, у міській місцевості - на 0,7%.

У структурі безробітних за тривалістю пошуку роботи у 2020 році відсутній гендерний розрив між середньою тривалістю пошуку роботи чоловіками та жінками незалежно від типу поселення, яка складає 5 місяців.

Гендерний розрив в оплаті праці

Гендерний розрив в зарплаті на початок 2021 року для Сумської області становив 22,7% (національний показник на початок 2021 року становив 18,2%). При цьому середньомісячна заробітна плата штатних працівників становила у 2020 році для чоловіків 9787 грн, для жінок – 7563 грн.

Гендерний розрив у розмірах заробітної плати зафіксована в переважній більшості видів економічної діяльності, найістотніше – у сфері промисловості, оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, сільському, лісовому та рибному господарстві, транспорті, складському господарстві, у поштовій та кур'єрській діяльності, а також, у професійній, науковій та технічній діяльності та фінансовій та страховій діяльності (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2. Середньомісячна заробітна плата жінок та чоловіків за видами економічної діяльності у Сумській області станом на 1 січня 2020 року

	Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб		Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн		Співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків, %
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	
Усього	104640	88111	7563	9787	77,3
Сільське, лісове та рибне господарство	5704	14866	7742	10189	76,0
Промисловість	20110	32330	7970	10646	74,9
Будівництво	555	2238	6450	7372	87,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5399	4641	6277	10700	58,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6818	10007	7511	10569	71,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	443	183	5249	5452	96,3
Інформація та телекомунікації	532	857	7012	8155	86,0
Фінансова та страхова діяльність	1508	503	10324	13369	77,2
Операції з нерухомим майном	482	617	7064	6460	109,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	1387	1208	7584	9353	81,1
Діяльність у сфері адміністративного	1283	2427	6258	5759	108,7

та допоміжного обслуговування					
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	7558	3598	12968	13332	97,3
Освіта	28685	8631	7276	7385	98,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	21079	4351	6116	6754	90,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2917	1329	6136	5988	102,5
Надання інших видів послуг	180	325	6164	5368	114,8

Рекомендації

1. Враховувати дані щодо робочої сили, безробітного населення, рівня зайнятості з розбивкою за ознакою статі, віком, місцем проживання для прийняття управлінських рішень щодо економічного розвитку області, виокремлення напрямів для інвестицій (на рівні стратегії розвитку області, ПСЕР та/або інших програм економічного спрямування).
2. При розробці стратегічних і програмних документів області враховувати гендерні розриви у зайнятості, відображені у гендерному профілі, та виклики, пов'язані з COVID-19.
3. Обласному центру зайнятості привести програми перекваліфікації безробітних у відповідність із тенденціями виявлених гендерних розривів з метою скорочення цих розривів.
4. Проводити роботу з роботодавцями установ та підприємств усіх форм власності щодо запровадження політик у напрямку забезпечення гендерної рівності, підтримки кар'єрного росту жінок, ініціювати проекти та конкурси, спрямовані на поширення кращих практик такої діяльності.
5. Розробити заходи щодо сприяння зайнятості молодих жінок та чоловіків, що дасть змогу вирішити питання працевлаштування зазначеної категорії населення, особливо на першому робочому місці.
6. Розглянути можливість розробки «Програми розвитку малого та середнього підприємництва» із включенням проектів та заходів на підтримку молодіжного та жіночого підприємництва з акцентом на мешканках та мешканцях з сільської місцевості та з числа груп, що перебувають у вразливій ситуації.

3. ГЕНДЕРНІ РОЗРИВИ У СФЕРАХ

3.1. ОСВІТА

Ключові гендерні розриви та проблеми у сфері освіти в Україні характеризуються:

- горизонтальною сегрегацією зайнятих у сфері освіти. Так, за даними на кінець 2020 року жінки склали 89,3% штатних працівників у закладах дошкільної освіти; серед педагогічних працівників їх частка була 98,3%;⁴
- низькою часткою чоловіків серед педагогічних працівників закладів середньої освіти (19% серед вчителів середньої та старшої школи, 1% - серед вчителів початкової школи) та дошкільної освіти (1%) через низький рівень оплати праці та поширені гендерні стереотипи про вчительство як жіночу професію;
- незначним гендерним розривом в оплаті праці у секторі освіти: 2,3% на користь чоловіків у 2020 році;⁵
- низьким рівнем охоплення дітей віком 3-6 років дошкільною освітою (дитсадками), які проживають у сільській місцевості (63,9% по країні в цілому), що є ключовою ланкою економічної активності матерів;
- значними гендерними диспропорціями у галузях знань, які обирають хлопці та дівчата за напрямком позашкільної освіти, для продовження навчання у коледжах, технікумах, училищах, університетах та інститутах;
- поширенням гендерних стереотипів під час освітнього процесу в усіх закладах освіти тощо.

Обласна комплексна програма «Освіта Сумщини у 2019-2021 роках» містить завдання, частково пов'язані з реалізацією державної політики рівних прав та можливостей жінок та чоловіків та забезпечення права на освіту вразливих груп, зокрема:

- створення додаткових місць у закладах дошкільної освіти (як ключової ланки економічної активності матерів),
- реалізація моделі інклюзивного навчання у закладах освіти (у т.ч. відкриття груп для дітей різних нозологій, створення безбар'єрного освітнього середовища тощо),
- забезпечення позашкільної освітою дітей сільської місцевості.

Водночас програма не містить цілей та завдань, безпосередньо пов'язаних із досягненням гендерної рівності, а також гендерно чутливих цілей, завдань, показників результативності.

«Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки» містить низку завдань, які опосередковано чи прямо стосуються питань гендерної рівності, зокрема:

- забезпечення доступу до сучасної освіти на всіх освітніх рівнях, у тому числі у сільській місцевості,
- забезпечення варіативності освітніх послуг з урахуванням індивідуальних запитів, створення умов для розвитку здібностей учнів з особливими освітніми потребами,
- охоплення дітей різними формами дошкільної освіти,

⁴ За даними Державної служби статистики

⁵ Діти, жінки та сім'я в Україні. Статистичний збірник / Державна служба статистики, 2020, с. 119

- забезпечення рівного доступу до позашкільної освіти дітей та молоді (окремі територіальні громади не завжди мають можливість надавати позашкільну освіту),
- просвітницька діяльність з питань гендерної рівності,
- формування безпечного та доступного освітнього середовища,
- формування гендерної культури у суспільстві, зокрема шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з гендерних питань.

Коротка характеристика сфери освіти

Дошкільна освіта. На кінець 2020 року у Сумській області налічувався 461 заклад дошкільної освіти, з них – 64 дитячих садки (13,9% з 461), 184 ясла-садки (39,9% з 461) та 213 інших закладів дошкільної освіти (46,2% з 461).

З 461 закладу дошкільної освіти в області на кінець 2020 року 459 (99,6% з 461) закладів засновано на державній та комунальній власності, 2 (0,4% з 461) – на приватній та корпоративній; за кількістю місць – у закладах державної та комунальної власності 33 136 місць та 31 173 дитини, у закладах, заснованих на приватній та корпоративній власності, – кількість місць та кількість дітей позначені як конфіденційна інформація.

В Сумській області більшість дошкільних закладів - це заклади загального розвитку – 388 (84,2% з 461), а також, 68 – комбінованих (14,7% з 461) та 5 санаторних та спеціальних (1,1% з 461). З 461 закладу дошкільної освіти 172 (37,3% з 461) розташовані у міській місцевості та 289 (62,7% з 461) – у сільській.

На кінець 2020 року у Сумській області в закладах дошкільної освіти виховувалося 31 213 осіб, з них 15 097 дівчат.

Кількість дітей у закладах дошкільної освіти у Сумській області, у розрахунку на 100 місць без урахування дітей у групах короткотривалого перебування, на кінець 2020 року становила 93 особи (середній показник по Україні - 98 осіб), у міській місцевості цей показник дорівнював 104 особи (середній показник по Україні – 108 осіб), у сільській – 62 (середній показник по Україні – 73 особи). За кількістю груп перебування для дітей у закладах дошкільної освіти, на кінець 2020 року, налічувалося 254 групи, з них 220 – у міській місцевості (86,6% з 254) та 34 у сільській місцевості (13,4% з 254).

Всього в дошкільних закладах Сумської області на кінець 2020 року було 33 211 місць, найбільша кількість у яслах-садках – 22 540 (67,9% з 33 211), у дитячих садках – 2 535 (7,6% з 33 211), у інших типах закладів – 8 136 (24,5% з 33 211).

В міській місцевості кількість місць на кінець 2020 року – 24 377 та кількість дітей – 25 584 осіб; у сільській місцевості – кількість місць 8 834 та кількість дітей – 5 629.

46 дошкільних закладів Сумської області на кінець 2020 року мали інклюзивні групи та 44 заклади області мали інклюзивні групи для дітей у віці від 3 років і старше; в них працювали 62 інклюзивні групи, і в таких групах налічувалося 1 027 осіб. На кінець 2020 року в області у 26 дошкільних закладах (5,6% з 461) функціонували групи короткотривалого перебування дітей, в яких виховувалося 343 особи; дошкільні заклади, які мають групи з цілодобовим перебуванням дітей, в області відсутні.

Вища освіта. В області працюють 8 коледжів, технікумів, училищ та 7 закладів вищої освіти.

Актуальні гендерні розриви та проблеми у сфері освіти Сумської області

Гендерні розриви та проблеми отримувачів послуг

Дошкільна освіта. На кінець 2020 року у Сумській області охоплення дітей закладами дошкільної освіти становить 72%, що є найвищим показником (середній показник по Україні – 58%). Нижчий рівень охоплення дошкільною освітою дітей, які проживають у сільській місцевості (43% - у 2020 році (середній показник по Україні – 39%), що є ключовою ланкою економічної активності матерів. Водночас, у міській місцевості було охоплено 85% у 2020 р. (середній показник по Україні – 69%); 94% у 2019 р., 90% у 2018 р. Завантаженість закладів, тобто кількість дітей у закладах дошкільної освіти у розрахунку на 100 місць, у міській місцевості склала 104, у сільській – 62.

Охоплення послугами дітей дошкільною освітою у Сумській області у 2020 році є більшим для дітей у віці від 3 до 4 років – 96,0% та у віці 3-5 років – 92,7%; спостерігається розрив між часткою охоплених дошкільною освітою дітей, які проживають у міській місцевості та у сільській місцевості: для дітей у віці від 3 до 4 років він становить 28,3%, для дітей у віці 3-5 років – 30,3%.

46 закладів дошкільної освіти (майже 10%) мали інклюзивні групи, в яких перебували 1027 дітей.

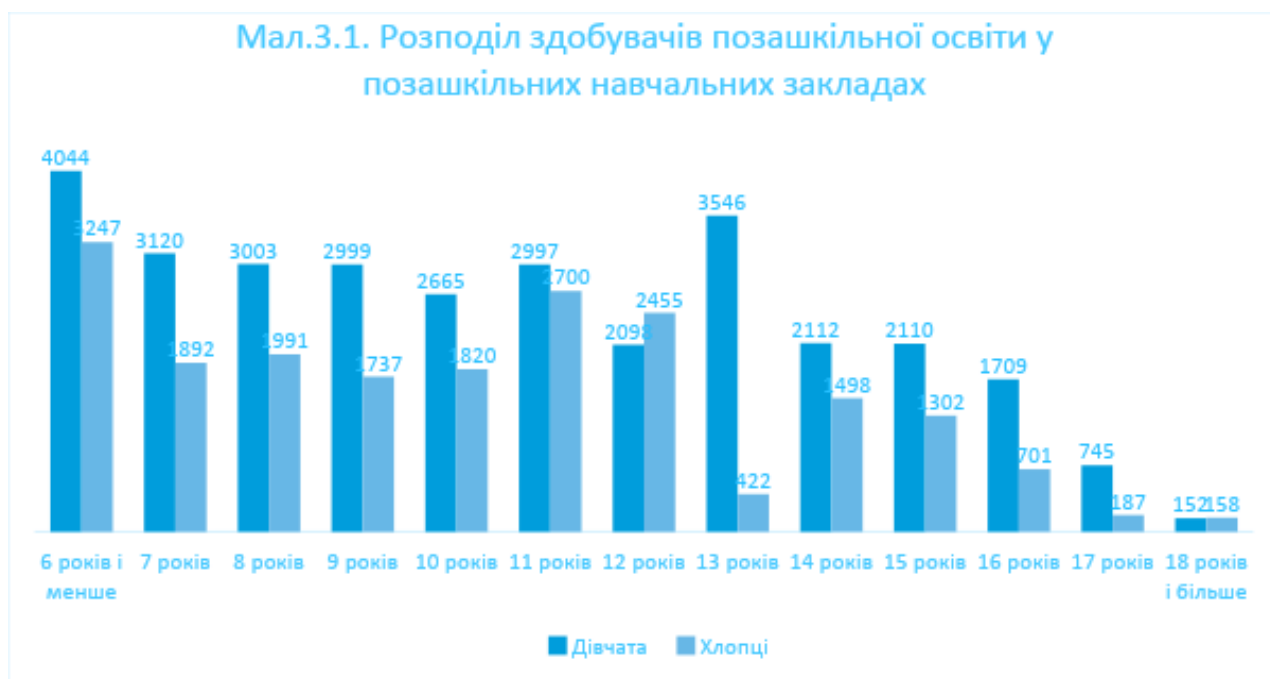
Загальна середня освіта. Охоплення дітей середньою освітою за статтю по області складало у 2020 році 99,1%, з них дівчат - 99,2%, хлопців - 98,9%.

Професійно-технічна освіта. У 2020 році професійно-технічну освіту отримували 5843 учня. **Спостерігається значна гендерна диспропорція складу учнівства: серед учнів закладів професійно-технічної освіти переважають юнаки (61,5%), дівчата становлять лише 38,5% учнів таких закладів.** За три роки з 2018 по 2020 року зменшилась загальна кількість учнів у ЗПТО на 5,8%, при цьому кількість закладів не зменшувалась і кількість хлопців зменшилась порівняно з дівчатами майже удвічі більше (221 і 119 відповідно).

Вища освіта. Кількість жінок серед студентів ЗФПО на початок 2020/21 навчального року – 4191, що складає 46,6%. Кількість жінок серед студентів ЗВО на початок 2020/21 навчального року – 50,6% (9552 особи). Кількість випущених у 2020 р. жінок – 50,8% (4249 осіб). Випуск фахівців із ЗВО у 2020 році за освітніми ступенями (освітньо-кваліфікаційними рівнями) – жінок - молодших спеціалісток 32,2%, бакалаврів – майже 50%, спеціалістів – 61,2%, магістрів – 53,9%.

Позашкільна освіта. Охоплення дітей шкільного віку послугами позашкільної освіти по області у 2020 році склало 52%. **Спостерігається значний розрив у рівнях охоплення учнів позашкільною освітою у позашкільних навчальних закладах, залежно від статі:** 60,9% дівчат та 39,1% хлопців, а також контингенти дівчат переважають контингенти хлопців за такими напрямками позашкільної освіти як еколого-натуралістичний (у 1,5 рази), туристсько-краєзнавчий (у 1,6 рази), художньо-естетичний (у 2,6 рази) та дослідницько-експериментальний (у 2,3 рази); і, навпаки, контингенти хлопців є більшими за чисельність дівчат у гуртках науково-технічної (у 2 рази), фізкультурно-спортивні або спортивної (у 1,5

рази) спрямованості. За віковими групами дівчата значно переважають за чисельністю хлопців серед здобувачів позашкільної освіти у вікових групах від 6 до 10 років та починаючи з 13 років (мал. 3.1).

Інклюзивна освіта. У 47% закладів області організовано інклюзивне навчання. Частка дітей, охоплених послугами інклюзивної освіти у Сумській області, становить 0,7%.

Гендерні розриви серед надавачів послуг у сфері освіти

Дошкільна освіта. Облікова кількість штатних працівників закладів дошкільної освіти у Сумській області на кінець 2020 року складала 9 115 осіб - 4 107 осіб (45% з 9 115) педагогічного персоналу, з них 4 026 жінок (98% з 4 107) та 5 008 осіб (55% з 9 115) технічного персоналу, з них 4 187 жінок (83,6% з 5 008). Серед штатних працівників, які належать до педагогічного персоналу дошкільних закладів освіти, на кінець 2020 року працювало 194 практичних психологи (з них 0 в дошкільних закладах, заснованих на приватній та корпоративній власності), 17 соціальних педагогів (з них 0 в дошкільних закладах, заснованих на приватній та корпоративній власності) та 58 асистентів вихователів в інклюзивних групах (з них 0 в дошкільних закладах, заснованих на приватній та корпоративній власності).

Частка штатних працівників у віці до 35 років в дошкільних закладах освіти у Сумській області становить – 20,8% з 9 115 (1 895 осіб) та 9,5% з 9 115 (862 особи) у віці 60 років і старше; кількість штатних працівників у віці до 35 років на кінець 2020 року серед педагогічного персоналу дошкільних закладів освіти у Сумській області становила - 1 260 осіб (66,5% з 1 895), серед технічного персоналу – 635 осіб (33,5% з 1 895); у віці 60 років і старше – серед педагогічного персоналу – 253 особи (29,4% з 862), серед технічного – 609 осіб (70,6% з 862).

Заклади вищої освіти. Викладацький склад ЗФПО – серед науково-педагогічних працівників жінок – 67,4% (87 осіб), серед педагогічних працівників – 68,4% (877 осіб).

Для галузі освіти області характерна типова для країни горизонтальна гендерна сегрегація зайнятості зі значною перевагою жінок у складі працівників (особливо серед педагогічних працівників). Викладацький склад ЗВО на початок 2020/21 навчального року – серед науково-педагогічних працівників жінок – 60,6% (1489 осіб), серед педагогічних працівників – 62,6% (87 осіб).

Частка чоловіків серед педагогічних працівників у закладах загальної середньої освіти міської місцевості області становила 14%, сільської – 16% (майже без змін за 3 попередні роки).

У коледжах області у 2020 році працювало 2 362 особи. Частка жінок працівниць цих закладів становила 52,2%. За три роки, з 2018 по 2020 рр., кількість працівників цих закладів скоротилася на 7 осіб, при цьому кількість чоловіків збільшилась, а кількість жінок зменшилась.

В університетах, академіях, інститутах у 2020 році працювало 3 384 особи. Частка жінок працівниць цих закладів становила 68,8%. За три роки, з 2018 по 2020 рр., кількість працівників цих закладів скоротилась на 444 особи (з них 330 – жінки, 114 – чоловіки).

Рекомендації

1. Департаменту освіти і науки ОДА: збирати актуальні дані: а) щодо охоплення дітей позашкільною освітою за статтю, віком, місцем проживання; б) щодо здобувачів освіти закладів вищої освіти в розрізі спеціальностей за статтю. Використовувати ці дані для прийняття відповідних рішень та моніторингу їх виконання.
2. Зкладам освіти усіх рівнів: провести гендерний аудит навчальних закладів відповідно до “Методології та критеріїв проведення гендерного аудиту закладів освіти” (наказ МОН України № 1182 від 5 листопада 2021).
3. Департаменту освіти і науки ОДА та усім закладам освіти області брати до уваги визначені на державному рівні пріоритети гендерної рівності у сфері освіти (див. Додаток 2) та, відповідно, планувати, реалізовувати, відстежувати зміни ситуації, зокрема: створення умов для здобуття дівчатами перспективного фаху (зокрема, STEM-освіти), зокрема шляхом проведення інформаційно-просвітницьких заходів, заохочення та забезпечення умов для рівного доступу дівчат до STEM-освіти, проведення оцінювання ситуації щодо навчання дівчат та хлопців ромської національності та здійснення заходів для їх заохочення до здобуття освіти та продовження навчання на всіх рівнях освіти.
4. Зкладам освіти: сприяти вихованню культури гендерної рівності, протидіяти гендерним стереотипам у освітньому процесі; здійснювати моніторинг навчальної успішності учнів та учениць закладів загальної середньої освіти з розподілом за статтю (зокрема, за підсумками ЗНО).
5. Забезпечити доступність якісної освіти для сільських дітей, можливості якісного дистанційного навчання для дітей з вразливих груп населення, зокрема, в контексті карантинних обмежень та викликів COVID-19; забезпечити оновлення технічних засобів навчальних закладів для забезпечення дистанційного навчання.
6. Врахувати при розробленні обласної комплексної програми на наступний період потребу подолання основних гендерних розривів та проблем у сфері освіти в області, відображених у профілі. Зокрема: гендерні диспропорції складу здобувачів позашкільної

освіти, здобувачів освіти закладів професійно-технічної освіти, закладів вищої освіти, у складі надавачів послуг у сфері тощо.

3.2. ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

Ключові гендерні розриви та проблеми у сфері охорони здоров'я в Україні характеризуються:

- **Значною перевагою жінок серед працівників:** жінки становлять 82% працівників охорони здоров'я.
- **Гендерним розривом в оплаті праці.** У першому кварталі 2021 року чоловіки заробляли у середньому 13077 грн, жінки – 11134 грн. на місяць.⁶ Отже, заробітна плата жінок у галузі становила 85,1% від зарплати чоловіків, тобто гендерний розрив оплати праці становив 14,9% на користь чоловіків, що дещо менше за середній показник по економіці (17,8%). Причиною є вертикальна сегрегація сектору (перевага чоловіків на вищих посадах), а також горизонтальна сегрегація сектору (зокрема, висока концентрація жінок серед середнього та молодшого медичного персоналу, де рівень зарплат нижчий);
- **Гендерним розривом тривалості життя.** Середня тривалість життя чоловіків в Україні на 10 років менше ніж у жінок (66.9 та 76.9 років відповідно). Значний гендерний розрив в очікуваній тривалості життя за останні 15 років в Україні скоротився лише незначно. Значна різниця тривалості життя жінок та чоловіків спричинена тим, що у вікових групах 20-60 років смертність жінок утричі менша, ніж смертність чоловіків. Серед провідних причини смертності чоловіків працездатного віку – зовнішні причини (самогубства, ДТП, нещасні випадки, отруєння алкоголем). Важливими факторами, що обумовлюють коротшу очікувану тривалість життя чоловіків, є не тільки ризикована поведінка, а й те, що чоловіки зазвичай пізніше звертаються за медичною допомогою.
- **Гендерними відмінностями причин смертності.** Згідно з даними ранжування, складеного на основі кількості смертей населення в Україні, найчастішими причинами є: серцево-судинні захворювання (64,3%), новоутворення (14,1%), хвороби органів травлення (4,3%), неврологічні розлади (3,1%), самоушкодження та міжособистісне насильство (2,7%). У національному масштабі смертність від серцево-судинних захворювань за останні 29 років зростає майже на 8%: до 449 376 у 2019 році і складає 64.3% від загальної кількості смертей, тоді як у 1990 році зафіксували 350 605 смертей від серцево-судинних захворювань, що склало 56.5% відповідно⁷;
- **Гендерними відмінностям у практиках самозбережувальної поведінки.** Чоловіки переважно неохоче користуються профілактичними послугами охорони здоров'я та рідше звертаються до лікаря на ранніх етапах хвороби. Однією із причин є панування

⁶ Офіційний сайт Державної служби статистики, розділ «Середньомісячна заробітна плата за статтю та видами економічної діяльності за квартал 2021 року», <http://www.ukrstat.gov.ua/>

⁷ <https://phc.org.ua/news/sercevo-sudinni-zakhvoryuvannya-golovna-prichina-smerti-ukrainciv-visnovki-z-doslidzhennya>

гендерних стереотипів щодо сили, мужності та витримки чоловіків. В той же час у жінок і дівчат, особливо у сільській місцевості, можливості можуть бути обмежені через брак ресурсів, догляд за дітьми та ведення домашнього господарства або необхідність отримати дозвіл чоловіка⁸;

- Наведені вище гендерні розриви простежуються виразніше у громадах. Тому для місцевої влади, навіть більше, ніж для центральної, є актуальною увага до цих тенденцій та пошук можливостей для змін⁹.

В Сумській області діють такі дотичні програми:

- обласна програма перспективного розвитку ЗОЗ третинного рівня Сумської області на 2017-2021 рр., в меті якої опосередковано інтегровано гендерний аспект, а саме: «наближення своєчасної високоспеціалізованої медичної допомоги до кожного жителя області»;

- обласна програма підтримки громадського здоров'я в Сумській області на 2020-2021 рр., в межах заходів якої опосередковано зазначено гендерно чутливе завдання 7.1. Формування політики рівного доступу людей до збереження та зміцнення здоров'я (передбачено: зрівняно шанси на здоров'я для всіх соціально-економічних груп).

У «Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки» основним критерієм її результативності зазначено тривале та здорове життя, виокремлені гендерні розриви у сфері охорони здоров'я, гендерний дисбаланс зайнятості (з превалюванням жінок) у сфері охорони здоров'я. Водночас, в оперативній цілі 3.1. «Якісне життя та комфортні умови для розвитку жителів регіону» та плані заходів до реалізації стратегії згадується лише розбудова мереж для надання якісних медичних послуг, покращення матеріально-технічної бази закладів, професійний розвиток медичних працівників. Без зазначення гендерних аспектів згадується підвищення доступності якісної спеціалізованої медичної допомоги, розширення застосування лікувальних заходів відповідно до гарантованого рівня надання медичної допомоги, задоволеність населення медичними послугами.

Коротка характеристика сфери охорони здоров'я області

Станом на 01.01.2021 медичну допомогу населенню області надають 93 юридично самостійні заклади охорони здоров'я: 22 обласні заклади, 10 міських лікарняних закладів, 3 селищні лікарні (смт Липова Долина, смт Краснопілля, смт Недригайлів), 12 центральних районних лікарень, 25 центрів первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД), 17 лікарських амбулаторій, 4 стоматологічні поліклініки.

Крім того, у структурі центральних районних, міських лікарень, центрів ПМСД та територіальних громад, 167 лікарських амбулаторій та 413 ФАП/ФП/ПЗ (150 – фельдшерсько-акушерських пунктів (ФАП), 25 – фельдшерських пунктів (ФП) та 10 пунктів здоров'я (ПЗ).

Невідкладну допомогу населенню області надає Сумський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, у структурі якого 5 станцій, 14 підстанцій та 37

⁸ https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/538/Healthcare_ukr.pdf

⁹ <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/694/financial-management-for-ATC.pdf>

пунктів постійного/тимчасового базування бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, 21 з яких працює в цілодобовому режимі. Але бригади екстреної медичної допомоги укомплектовані обладнанням на 75,4% від потреби, потребують придбання та заміни існуючого санітарного автотранспорту (93% наявного санітарного транспорту експлуатується більше 5 років, 37,5% – підлягає списанню, 17,8% – підлягає капітальному ремонту).

У рамках реформування галузі охорони здоров'я по кожному району області та місту Суми змодельована оптимальна мережа закладів охорони здоров'я, що забезпечує медичне обслуговування населення в сільській місцевості. Планом спроможної мережі передбачено функціонування 426 місць надання первинної допомоги: Типу «Ц» (Центр ПМД) – 11, амбулаторій групової практики – 88, амбулаторій монопрактики – 84, пунктів здоров'я – 243.

На кінець 2020 року функціонує 596 місць надання первинної медичної допомоги, що на 170 місць більше оптимальної спроможної мережі.

Продовжують функціонувати 184 малопотужні фельдшерські, фельдшерсько-акушерські пункти та 7 лікарських амбулаторій з чисельністю прикріпленого населення до 300 осіб та до 1000 осіб відповідно.

У комунальні некомерційні підприємства перетворено 47 медичних закладів первинного рівня. Завершено автономізацію закладів спеціалізованої та високо-спеціалізованої медичної допомоги. В органах державної реєстрації зареєстровано усі 48 закладів, з них міських та районних – 29, обласних – 19.

Уклали угоди з Національною службою здоров'я України 79 закладів, які надають первинну медичну допомогу, з них комунальної форми власності – 52.

Доступ до мережі Інтернет мають 96,2% амбулаторій та 10,6% ФАП/ФП. Комп'ютерами заклади первинного рівня забезпечені на 82,8%, у тому числі робочі місця лікарів – на 97,4%.

Проблемним питанням галузі є високий рівень зношеності медичного обладнання (понад 70%) та кадрове питання, у тому числі в закладах первинного рівня.

Актуальні гендерні розриви та проблеми у сфері охорони здоров'я області

Гендерні розриви та проблеми отримувачів послуг

У Сумській області у 2020 році **рівень захворюваності жінок (51%) на онкологічні хвороби є дещо вищим за рівень захворюваності чоловіків (49%)**. Для жінок основними нозологічними формами злоякісних новоутворень в області є - новоутворення молочної залози, тіла матки та шийки матки, злоякісні новоутворення шкіри; частіше чоловіки області хворіють на такі нозологічні форми злоякісних новоутворень, як - трахеї, бронхів, легенів, предміхурової залози, шлунку, що може бути наслідком нездорового способу життя та меншим охопленням профілактичними оглядами, що спричиняє пізнішу постановку діагнозу та, як наслідок, коротшу тривалість життя (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1. Захворюваність на злоякісні новоутворення за окремими локалізаціями та статтю у 2020 році

	Усього	У тому числі	
		жінки	чоловіки
Кількість хворих з діагнозом, що встановлений уперше в житті, у тому числі зі злоякісними новоутвореннями	3633	1851	1782
губи, порожнини рота та глотки	161	32	129
стравоходу	47	6	41
шлунку	260	95	165
ободової кишки	256	133	123
прямої кишки	250	114	136
підшлункової залози	124	54	70
гортані	61	2	59
трахеї, бронхів, легенів	367	74	293
шкіри	395	248	147
молочної залози	375	370	5
матки	273	273	x
яєчників	100	100	x
передміхурової залози	210	x	210
нирки	125	50	75
сечового міхура	133	29	104
головного мозку	51	22	29
щитовидної залози	78	65	13
лімфатичної, кровотворної та споріднених тканин	139	64	75

Серед кількості хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу у 2020 році більшою є частка чоловіків (71,5%), ніж жінок (28,5%) (2019 – чоловіки – 71,6%, жінки – 28,4%). У 2020 році частка хворих серед сільських жителів є дещо більшою серед жінок (42%), ніж серед чоловіків (38,6%), порівняно із 2019 роком (2019 – жінки - 34,6%, чоловіки - 40,5%). Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом туберкульозу

на 100 000 населення відповідної статі в області скорочується, особливо виразно серед чоловіків, як в міській, так і в сільській місцевості.

У 2020 році серед кількості хворих на ВІЛ з уперше встановленими в житті діагнозом переважають чоловіки (60,7%), серед хворих на ВІЛ, які перебувають на обліку у медичних закладах на кінець року, більша частка чоловіків (54,3%), з числа ВІЛ хворих на СНІД, кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом частка чоловіків більша (57,9%), так само як і серед хворих, які перебувають на обліку (64,9%). Кількість випадків захворюваності на різні види хвороб (ВІЛ/СНІД, туберкульоз, гепатити, онкологічні захворювання, серцево-судинні) знизилась з 548 308 у 2018 р. до 464 056 у 2020 р. За районами області у 2020 р.: у Конотопському районі – 87 982, у Охтирському – 48 895, у Роменському – 47 235, у Сумському – 224 003. Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом ВІЛ на 100 000 населення відповідної статі у міській місцевості скорочується – з 18,43 у 2018 р., 14,79 у 2019 р., до 13,03 у 2020 р.

В динаміці 2019 – 2020 рр. в Сумській області спостерігається тенденція зниження поширеності захворювань серед жінок та чоловіків, що передаються статевим шляхом, - сифілісу та гонококової інфекції.

Рівень охоплення імунопрофілактикою згідно з Національним календарем щеплень (відповідно до медичних показань) зростає – 82,4% у 2018 р., 82,6% у 2019 р., 85,2 у 2020 р.

Гендерні розриви серед надавачів послуг

Забезпеченість лікарями становить 34,6 на 10 тис. населення (2019 рік – 36,4; Україна, 2020 рік, – 35,6 на 10 тис. населення); укомплектованість лікарських посад у цілому по області – 78,8%, у тому числі на первинному рівні – 83,1% (2019 рік – 79,4% та 82,9% відповідно).

Станом на 01.01.2021 без лікарів функціонують 11 амбулаторій, без медичних працівників – 38 ФАП/ФП (2019 рік – 8 та 35 відповідно). У 16 амбулаторіях та 40 ФАП/ФП працювали сумісники (2019 рік – 16 та 43 відповідно).

Загальна кількість лікарів усіх спеціальностей скорочується щороку за останній трирічний період – з 4 010 осіб у 2018 р. до 3 693 осіб в 2020 р. Таке скорочення відбувається як в міській місцевості (з 3 827 до 3 542 осіб), так і в сільській (зі 183 до 151 особи).

Загальна кількість середнього медичного персоналу також скорочується щороку за останній трирічний період – з 10 428 осіб у 2018 р. до 8 831 особу у 2020 р. Таке скорочення відбувається як в міській місцевості (з 9 284 до 7 923 осіб), так і в сільській (з 1 144 до 908 осіб).

Кількість керівників закладів охорони здоров'я в області також скорочується – з 99 до 93 осіб.

На рівні області спостерігається скорочення кількості керівників закладів охорони здоров'я – з 99 до 93 осіб. В обласному центрі – з 31 до 24 осіб, з них кількість жінок залишається незмінною впродовж 2018-2020 рр. (10 осіб), у той час як кількість чоловіків скоротилась з

21 до 14 осіб; в міській місцевості кількість жінок збільшилась з 35 до 43 осіб, у той час як кількість чоловіків скоротилась з 48 до 36 осіб. У сільській місцевості така сама тенденція – кількість жінок збільшилась з 7 до 9, у той час як кількість чоловіків скоротилась з 9 до 5 осіб.

Охоплення послугами сімейних лікарів зросла з 2018 р. з 68,5% до 84,0% у 2020 р.

Рекомендації

1. При розробці політик, заходів та ініціатив щодо надання медичних послуг акцентувати увагу на проведенні інформаційних кампаній і соціальної реклами, що сприятимуть широкому залученню чоловіків і жінок до профілактичних медичних оглядів на безоплатній основі, та створювати для цього відповідні умови.
2. Брати до уваги необхідність подоланням гендерного дисбалансу серед надавачів послуг з охорони здоров'я, залучаючи більше представництво чоловіків, водночас досягаючи балансу жінок і чоловіків на керівних посадах. Стимулювати роботу регіональних та місцевих медичних установ та підприємств усіх форм власності до запровадження політик у напрямку забезпечення гендерної рівності, підтримки кар'єрного росту жінок, ініціювати проекти, спрямовані на поширення кращих практик такої діяльності, а також, розробити заходи щодо сприяння зайнятості молодих жінок та чоловіків з медичною освітою, що дасть змогу вирішити питання працевлаштування зазначеної категорії населення, особливо на першому робочому місці, та компенсувати дефіцит медичних послуг на всіх рівнях її надання.
3. При створенні регіональних Центрів контролю та профілактики хвороб (ЦКПХ), відповідно до Постанови КМУ №1121 від 17.02.2021, лабораторних центрів, обласних центрів громадського здоров'я, підрозділів зі статистики та відділів моніторингу та оцінки, що будуть відповідати за контроль над хворобами в регіоні, при забезпеченні епідеміологічного нагляду, санітарного та епідемічного благополуччя населення, захисту населення від інфекційних хвороб, попередження та профілактики неінфекційних захворювань, підтримки епідеміологічного нагляду (спостереження), імунпрофілактики, просвітницької роботи щодо здорового способу життя та запобігання факторам ризику, боротьби зі стійкістю до протимікробних препаратів, реагування на небезпеки для здоров'я та надзвичайні стани у сфері охорони здоров'я тощо відслідковувати дані з розбивкою за ознакою статі, віком та місцем проживання населення (пацієнтів/клієнтів) для вироблення гендерно чутливих та неупереджених політик та інтервенцій, а також скорочення наявних та недопущення нових гендерних розривів завдяки аналізу інформації та прогнозованим діям із нейтралізації ризиків у сфері громадського здоров'я, розробці адаптованих місцевих програм профілактики соціально небезпечних захворювань, інфекцій, пов'язаних із меддопомогою, неінфекційних захворювань, та програм лікування (ВІЛ, туберкульоз, вірусні гепатити), а також, навчання кваліфікованих кадрів з питань біозахисту та біобезпеки (оперативної реакції на спалахи інфекцій на місцевому рівні).
4. Заохочувати створення дружніх до сімей та дітей медичних закладів комунальної та приватної власності з гендерно чутливим середовищем надання медичних послуг, а також сприяти приверненню уваги до прав жінок і сімей під час вагітності, в пологах

та післяпологовий період, з покращенням умов у пологових будинках області та громадах.

5. У Стратегії регіонального розвитку встановлювати гендерно-марковані показники з профілактики/лікування/смертності хвороб серця, діабету, раку, хронічних хвороб легень та інших неінфекційних захворювань, впроваджувати ініціативи щодо забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх груп населення у будь-якому віці та контролю значень середньої тривалості життя для жінок і чоловіків, домогтися загального охоплення населення послугами охорони здоров'я, підвищити якість медичних послуг на безоплатній основі.
6. Запровадити практику відстежувати на рівні області та громад області національні Цілі сталого розвитку, що допоможе покращити якість надання послуг з охорони здоров'я жінкам та чоловікам, зокрема «частка сільських домогосподарств, які потерпали від позбавлення через незабезпеченість населеного пункту своєчасними послугами швидкої медичної допомоги, %», «частка сільських домогосподарств, які потерпали від позбавлення через відсутність поблизу житла медичної установи, %», «частка сільських домогосподарств, які потерпали від позбавлення через відсутність регулярного щоденного транспортного сполучення з іншим населеним пунктом з розвиненою інфраструктурою, %».
7. Запровадити на системних засадах навчання працівників сфери охорони здоров'я всіх рівнів (фахівців всіх рівнів, незалежно від стажу, віку тощо) концептуальним принципом та практичним навичкам інтегрування комплексного гендерного підходу у роботу комунальних закладів охорони здоров'я та надання ними гендерно чутливих медичних послуг, а також здійснювати відстеження прогресу у роботі медичного персоналу щодо надання гендерно чутливих послуг жінкам і чоловікам різного віку і реєстрації прогресу/змін, які відбулися в їх практичній діяльності; і, окрім того, здійснювати підтримку ГО та представників громадянського суспільства у просуванні гендерно чутливих послуг у галузі охорони здоров'я для вразливих груп населення, доцільність створення дружніх до сімей та дітей просторів надання медичних послуг у закладах охорони здоров'я громади.
8. Збирати, аналізувати та обмінюватись даними у сфері охорони здоров'я з розбивкою за ознаками статі, віку, місця проживання, інвалідності між надавачами медичних послуг комунальними/приватними закладами первинної, вторинної, третинної та екстреної медичної допомоги та відділами (управліннями), що відповідають за розбудову та функціонування мережі системи охорони здоров'я на локальному рівні, з метою відстеження доступності та якості медичних послуг та культивування (або поширення) практик надання гендерно чутливих медичних послуг для забезпечення гарантій рівного доступу громадян до якісного медичного обслуговування, а також оцінки параметрів та покращення необхідної інфраструктури для надання медичних послуг в громаді.

3.3. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Ключові гендерні розриви та проблеми у сфері соціального захисту та наданні соціальних послуг в Україні характеризуються такими тенденціями:

- **гендерний розрив серед надавачів послуг:** жінки становлять 82% працівників сфери охорони здоров'я та надання соціальної допомоги;¹⁰
- **гендерний розрив заробітних плат у цій сфері:** у 2019 році жінки у середньому заробляли менше на 10,7%;¹¹
- жінки складають більшість тих, хто перебувають у складних життєвих обставинах, потребують надання соціальних послуг (73% за даними 2018 року) та більшість тих, хто потребує надання адресної натуральної та грошової допомоги (73% за даними 2018 року);¹²
- **гендерний розрив у тривалості життя** становить 10 років на користь жінок;
- Україна належить до демографічно старих країн світу. Частка населення у віці 60 років і старше в Україні становить 20,3% з прогнозованою тенденцією до її подальшого підвищення (до 38,1%);
- серед пенсіонерів станом на 1 січня 2021 року в Україні у 1,5 разів переважали жінки (60,7% пенсіонерок та 39,3% пенсіонерів). Серед новопризначених пенсіонерів у 2020 році – 53,2% чоловіків та 46,8% жінок;
- спостерігається **гендерний розрив у середніх розмірах призначених місячних пенсій** за віком пенсіонерів усіх категорій: станом на 01.01.2021 в країні він становить 29% на користь пенсій чоловіків (середній розмір пенсії чоловіків – 4242,53 грн., жінок – 3031,32 грн.). Гендерний розрив розміру новопризначених пенсій у 2020 році зменшується, він становить 19% на користь чоловіків (середній розмір новопризначених пенсій чоловіків – 4115,39 грн., жінок – 3316,22 грн.);
- щорічно фіксується збільшення чисельності людей з інвалідністю. Чисельно серед людей з набутою інвалідністю переважають чоловіки (травми на виробництві, внаслідок поранень і контузій в зоні АТО/ООС, ризикова поведінка, низька культура здоров'я та ін.);
- основну частину дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні становлять хлопці. Серед причин: хлопців народжується природньо більше та їх менше всиновлюють порівняно з дівчатами.

«Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки» має окремий розділ «Соціальний захист». В Стратегії акцентовано увагу на тому, що сучасна система надання соціальних послуг має відповідати потребам населення та орієнтуватись на поліпшення якості його життя за рахунок реалізації заходів, спрямованих на жінок та чоловіків різних груп, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя. Крім того, передбачаються такі результати реалізації стратегії:

- надання всіх видів соціальних послуг з високим рівнем якості, особливо що стосується найбільш вразливих категорій населення; наближення соціальних послуг до місця проживання громадян;
- підвищення фахового рівня працівників установ-надавачів соціальних послуг, установ, що реалізують політику держави з гендерних питань;

¹⁰ Діти, жінки та сім'я в Україні. Статистичний збірник. К., 2020, с. 120.

¹¹ Там же

¹² Соціальний захист населення України. Статистичний збірник. К., 2019, с. 83.

- формування гендерної культури у суспільстві, зокрема шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з гендерних питань;
 - забезпечення влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до сімейних форм виховання;
 - поліпшення становища дітей, мінімізація ризиків неналежного виховання дітей у сім'ях та вилучення з них дітей;
 - забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- В стратегії наведені і відповідні індикатори, але без їх кількісного/якісного виміру.

«Обласна комплексна програма соціального захисту населення на 2017-2021 роки» у Сумській області є частково гендерно чутливою. Мета програми опосередковано пов'язана із досягненням гендерної рівності, але серед завдань окремо визначено реалізацію рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, протидію торгівлі людьми, надання допомоги постраждалим особам, участь жінок у встановленні миру, запобігання конфліктам та насильству. У плані заходів передбачено активності з протидії гендерно обумовленому насильству, проведення серед роботодавців інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо рівності жінок і чоловіків при працевлаштуванні, підвищення рівня компетентностей фахівців з питань гендерної рівності, проведення інформаційно-просвітницьких та освітніх заходів із метою формування в суспільстві культури гендерної рівності, навичок у розв'язанні гендерних проблем, залучення до виконання завдань, передбачених Державною програмою, міжнародних та громадських організацій, діяльність яких спрямована на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, гармонізація поведінкових моделей суспільства у сфері відносин жінок і чоловіків, протидія торгівлі людьми, надання допомоги постраждалим особам, управління у сфері сімейної та гендерної політики, протидії торгівлі людьми, заходи порядку денного «Жінки, мир, безпека». Для частини цих заходів передбачено фінансування. Показники результативності у програмі відсутні.

Коротка характеристика сфери соціального захисту області

У Сумській області станом на 01.01.2021 р. діє 44 установи-надавачі соціальних послуг, із них 15 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), 24 Центри надання соціальних послуг та 5 відділів/відділень з надання соціальних послуг догляду вдома, що надають соціальні послуги непрацездатним громадянам, особам з інвалідністю та іншим категоріям громадян, які опинилися в складних життєвих обставинах.

У Сумській області на кінець 2020 року працювали 12 будинків-інтернатів для людей похилого віку та осіб з інвалідністю (дорослих, дітей і молоді), з них 10 - для дорослих та 2 для дітей та молоді.

В області діє 9 центрів (відділення) обліку бездомних громадян.

Актуальні гендерні розриви та проблеми у наданні соціальних послуг у Сумській області

Гендерні розриви та проблеми серед отримувачів послуг

У 2020 році загальна кількість підопічних будинків-інтернатів становила 1 284 особи (687 чоловіків (53,5%) та 597 (46,5%) жінок; за віковими категоріями у обох статях переважають особи у віці від 61 до 79 років.

У 2020 році виявлено 65 бездомних осіб, з них 32 особам видано посвідчення про взяття на облік та надано 102 соціальні послуги. В області кількість обслугованих громадян закладами (відділеннями) соціального захисту для бездомних громадян у 2020 році становило 234 особи, з них – 71 жінка; 115 особам (з них 7 жінкам) послуги надано у будинках (відділеннях) нічного перебування та 119 особам (з них 64 жінкам) у центрах (відділеннях) реінтеграції.

У Сумській області кількість отримувачів державної соціальної допомоги, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю станом на 01.01.2021 р. – 2 932 особи, з них 1 228 жінок (43,9%); середній розмір призначеної місячної допомоги з урахуванням надбавок, підвищень та сум індексації, становив 1786,23 грн. В області станом на 01.01.2021 р. кількість отримувачів державної соціальної допомога на догляд¹³ 19 осіб, з них 9 жінок; середній розмір призначеної місячної допомоги з урахуванням надбавок, підвищень та сум індексації - 349,14 грн.

У Сумській області 19 334 особи у 2020 році отримали адресну натуральну та грошову допомогу суб'єктами, що надають соціальні послуги; з них – 14 388 жінок (74,4%) та 8 945 осіб проживає у сільській місцевості. Кількість осіб, яким надано грошову допомогу протягом 2020 року в області, – 395 осіб, натуральну – 10996 осіб. Загальна сума наданої грошової допомоги у 2020 році - 759,6 грн., натуральної – 2 831,9 грн.

Кількість осіб, яким надано грошову допомогу протягом 2020 року в Сумській області, – 1 254 осіб, натуральну – 17 456 осіб. Загальна сума наданої грошової допомоги у 2020 році – 1 272,3 грн., натуральної – 3 284,1 грн.

У 2020 році 25 298 сімей, які проживають у Сумській області, звернулися за державною соціальною допомогою малозабезпеченим сім'ям, з них 15 510 сімей (61,3%) проживає у міській місцевості та 9 788 сімей (38,7%) у сільській місцевості. Усього 22 228 сім'ям призначено державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям – 13 504 сім'ям (60,7%), які проживають у міській місцевості, та 8 724 сім'ям (39,3%), які проживають у сільській місцевості. Середній розмір допомоги малозабезпеченим сім'ям становив для сімей, які проживають у міській місцевості, 2 793,93 грн, у сільській місцевості – 3 113,76 грн.

Гендерні розриви у пенсійному забезпеченні

¹³ Державна соціальна допомога на догляд призначається: одиноким малозабезпеченим особам, які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності; малозабезпеченим особам з інвалідністю I групи, які одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності, одиноким особам, які досягли 80-річного віку та за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду та одержують пенсію відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" або Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

Кількість пенсіонерів в області станом на 01.01.2021 р. становила 315525 осіб, або 29,6% до чисельності постійного населення, з них 202937 осіб – жінки. У старших вікових групах частка жінок зростає і становить 51,8% для вікової групи 15-64 років та 66,4% для вікової групи 65 років і старше років.

Для Сумської області характерне старіння населення. Станом на 01.01.2020 частка населення віком старше 60 років становить 26%, до 15 років – 14%.

Середній розмір місячних пенсій жінкам-пенсіонеркам усіх категорій за статтю у Сумській області станом на 01.01.2021. є меншим на 21,2%, порівняно із середнім розміром пенсій чоловікам-пенсіонерам: у жінок – 2894,51 грн., у чоловіків – 3671,70 грн. Середній розмір новопризначених місячних пенсій у 2020 році для жінок – 3089,61 грн, для чоловіків – 3455,29 грн. Гендерний розрив новопризначених пенсій в області у 2020 році є меншим, і складає 10,6% на користь чоловіків.

У Сумській області найбільша кількість пенсіонерів отримує місячну пенсію від 2001 грн до 3000 грн (153 487 осіб), пенсії такого розміру є «найпопулярнішими» в Україні, їх отримує в країні 41,2% пенсіонерів та 47,3% пенсіонерів області станом на 01.01.2021 р. Кількість пенсіонерів, які одержують пенсію по інвалідності, у Сумській області на 01.01.2021 – 32500 осіб.

Соціальний захист осіб дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

У 2020 році у Сумській області налічувалося 2 055 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на початок року і 2 074 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на кінець року, з них дівчат - 1 169 (28,3%). Протягом 2020 року 307 дітям (14,9% від 100% на початок року) надано статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, з них - 162 дівчатам (52,8% від 307 дітей) та 288 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яких знято з обліку, з них - 137 дівчат (47,6% від 288 дітей).

У Сумській області у 2020 році налічувалося 5139 багатодітних сімей, з них переважали багатодітні сім'ї у сільській місцевості (58,7%) (мал. 3.4.15). У Сумській області станом на 1 січня 2021 року функціонувало 29 ДБСТ (на 01.11.2021 – 30), 137 прийомних сімей (станом на 01.11.2021 – 134), 7 патронатних сімей.

Державну допомогу на дітей одиноким матерям станом на 01.11.2021 виплачується 4043 матерям. Батьки (тати), які отримують таку допомогу, не обліковуються.

У Сумській області станом на 1 січня 2021 року налічується 4 115 сімей СЖО, кількість яких з 2018 року має тенденцію до коливання. Кількість дітей в сім'ях СЖО становить у 2020 році – 6 270 дітей. Лише 1 298 сімей (31,5%) із загальної кількості сімей у 2020 році перебували під соціальним супроводом.

Соціальний захист осіб з інвалідністю та окремих категорій населення

У Сумській області станом на 1 січня 2021 року усього 61 392 особи з інвалідністю, серед них переважають особи з інвалідністю III групи.

У Сумській області 4322 особи з інвалідністю віком до 18 років; серед вікових груп дівчат 1 765 (40,8%) та 2 557 хлопців (59,2%) з інвалідністю переважає вікова група від 7 до 14 років.

У 2020 році у Сумській області 1312 жінок, уперше визнаних особами з інвалідністю, у віці 18 років і старші; серед них 73,4% проживає у міській місцевості (963 жінок) та 26,6% у сільській місцевості (349 жінок). Із загальної кількості жінок, уперше визнаних особами з інвалідністю у 2020 році, 85,9% (1 127 жінок) віком від 18 до 54 років, - з них 71,4% (805 жінок) проживають у міській місцевості та 28,6% (322 жінки) у сільській місцевості.

Станом на 1 січня 2021 року у Сумській області перебували на обліку щодо осіб з інвалідністю, які потребували забезпечення автотранспортом, - 845 осіб, з них жінок 27,6% (233 жінок); з яких 22 жінки (9,4%) мали право на позачергове забезпечення та 208 жінок (89,3%) мали право на забезпечення у порядку загальної черги.

Гендерні розриви серед надавачів послуг

Статистичні дані щодо кількості працівників закладів соціального захисту з розбивкою за статтю (осіб) та дані про середню заробітну плату (грн.) з розбивкою за статтю у області не ведуться.

Довідково: станом на 01.09.2021 в установах та закладах системи соціального захисту населення Сумської області працює 4178 осіб (при цьому штатна чисельність складає 4423 одиниці), в тому числі: у 12 управліннях соціального захисту населення райдержадміністрацій та міських рад та у департаменті соціального захисту населення Сумської міської ради – 853 особи (у тому числі державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування 762 особи), у 12 інтернатних закладах – 1197 осіб, у центрах соціальної реабілітації дітей та осіб з інвалідністю – 146 осіб, у соціальному гуртожитку для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – 9 осіб, у обласному центрі соціально-психологічної допомоги 7 осіб, у Сумському центрі реінтеграції бездомних осіб – 12 осіб, в установах та закладах соціального захисту населення територіальних громад 1892 особи (у тому числі посадових осіб місцевого самоврядування 24 особи).

Рекомендації

1. Сприяти посиленню існуючих та запровадження нових соціальних послуг, консультативної та експертної підтримки у формуванні цілісного бачення розвитку соціальних послуг в громаді на короткострокову та середньострокову перспективу, удосконалення систем управління, планування, організації, надання соціальних послуг відповідно до результатів щорічної оцінки потреб громади в соціальних послугах, запровадження реєстрів надавачів та отримувачів соціальних послуг в громадах та проведення аналізу для виявлення слабких місць у забезпеченні соціальними послугами населення в ТГ області.
2. Сприяти впровадженню належного гендерно чутливого врядування в системі надання соціальних послуг, запровадженню інтегрованих моделей надання соціальних послуг в ТГ області завдяки консультативній підтримці та супроводу організаційно-управлінських структур в громадах, що мають повноваження щодо визначення потреб громади/населення у послугах та планування надання послуг.

3. З метою забезпечення наявності та доступності окремих соціальних послуг в ТГ області сприяти забезпеченню транспортного сполучення між населеними пунктами ТГ, що позитивно буде впливати на отримання окремих базових соціальних послуг цільовими групами, які їх потребують, зважаючи на нерозвиненість пакетів соціальних послуг в ТГ області на даний момент та наявний дефіцит надавачів послуг в сільських громадах.
4. Збирати статистичні дані за новими адміністративними районами області для оцінки рівня охоплення соціальними послугами відповідно до потреб отримувачів послуг, і відповідно приймати рішення щодо перерозподілу обласного бюджету.

3.4. КУЛЬТУРА

Гендерні розриви та проблеми у сфері культури в Україні характеризуються:

- горизонтальною гендерною сегрегацією зайнятості у секторі: жінки становлять 67,2% зайнятих у сфері творчості, мистецтва та розваг; 78,6% - у секторі функціонування бібліотек, архівів, музеїв, та інших закладів культури (за даними 2018 р.);
- гендерним розривом оплати праці у секторі на користь чоловіків: 15% у діяльності у сфері творчості, мистецтва та розваг, 6% у галузі функціонування бібліотек, музеїв, архівів та інших закладів освіти (за даними на останній квартал 2020 року) тощо.

Гендерний аналіз стратегічних та програмних документів показав, що у Сумській області відсутня програма, яка б безпосередньо стосувалась питань розвитку культури; діє **«Програма сталого розвитку туризму на 2018-2022 роки»**, яка містить завдання забезпечення права на доступ до культурних благ вразливих груп, а саме, містить заходи із проведення інформаційних кампаній серед суб'єктів туристичної діяльності щодо облаштування об'єктів туристичної інфраструктури відповідно до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Водночас програма не містить гендерно чутливих цілей, завдань, показників результативності. Серед завдань «Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки» - формування гендерної культури у суспільстві, зокрема шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з гендерних питань.

Коротка характеристики сфери культури

У 2020 році у Сумській області діяли: 2172 заклади культури та дозвілля (1174 у міських поселеннях, 998 – у сільських); найбільше закладів у Сумському районі – 317, найменше – у Охтирському – 168. 2528 аматорських формувань у закладах культури, з них 509 – у міських поселеннях, 2019 – у сільських; найбільше аматорських формувань у Сумському районі – 643, найменше у Охтирському - 366.

Актуальні гендерні розриви та проблеми у сфері культури Сумської області

Гендерні розриви та проблеми отримувачів послуг

Станом на 01.01.2021 року серед кількості учасників аматорських формувань у клубних закладах області частка жінок складає 49,4%, чоловіків – 50,6%. Частка населення, охопленого послугами аматорських формувань в закладах культури, є більшою у сільській місцевості – 5,3%, порівно із міською (0,7%) (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1. Кількість учасників аматорських формувань у клубних закладах у 2020 році

	Кількість аматорських формувань, од	Кількість учасників формувань, осіб	
		жінки	чоловіки
Усього	2 528	11 079	11 370
Вокально-хорові	1 008	5 158	3 345
Музично-інструментальні	65	112	493
Театральні	257	1 073	1 167
Хореографічні	272	1 240	2 160
Фольклорні	96	624	165
Образотворчого мистецтва	7	44	43
Декоративно-ужиткового мистецтва	9	62	31
Циркові	2	–	22
Кіно- та фотомистецтва	4	9	30
Технічної творчості, інші	421	1 218	1 927
Любительські об'єднання, клуби за інтересами, гуртки	387	1 539	1 987

Міські жителі менше охоплені бібліотечними послугами, ніж сільські жителі: 26% міського населення, охопленого цими послугами, та і 45,6% - сільського. У цілому по області спостерігаються відмінності у охопленні в залежності від району області – найвище охоплення бібліотечними послугами у Роменському районі – 47,5%, найнижче – у Сумському – 15%. **Жінки переважають серед відвідувачів бібліотек майже в 4-ри рази порівняно з чоловіками.**

Кількість дівчат-учениць (70,4%) мистецьких шкіл області є більшою за кількість хлопців (29,6%). Серед учнів закладів мистецької освіти, які завершили навчання за програмою, частка дівчат (60,9%) є більшою за частку хлопців (39,1%), і також дівчата частіше серед

учнів, які завершили навчання, продовжують навчання за наступним освітнім рівнем (10,8%), порівняно з хлопцями (6,4%) (табл. 3.2.).

Табл. 3.2. Кількість осіб, які навчались у закладах мистецької освіти у 2020 році

	Дівчата	Хлопці
Кількість учнів у мистецьких школах, у тому числі	5627	2366
з багатодітних і малозабезпечених сімей	649	364
з особливими освітніми проблемами	26	15
навчаються за програмами додаткових освітніх послуг	–	–
розпочали навчання за освітньою програмою	747	525
Кількість учнів, які завершили навчання за програмою, у тому числі	361	232
продовжили навчання за наступним освітнім рівнем	64	38

Гендерні розриви серед надавачів послуг

У області спостерігається типова для країни горизонтальна гендерна сегрегація зайнятості у секторі культури: серед працівників (4 748 осіб) сектору 76,3% жінки.

Станом на 1 січня 2021 р. середньомісячна заробітна плата жінок у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку склала 7 278,1 грн., у чоловіків – 7 158,5 грн., що становить 98,3% від заробітної плати жінок.

Рекомендації

1. При розробці обласної програми розвитку культури на наступні періоди застосувати гендерний підхід і підхід, заснований на правах людини, включити заходи і впроваджувати послуги на подолання основних гендерних розривів у сфері культури, зафіксованих у гендерному профілі області та враховувати у діяльності визначені на державному рівні пріоритети гендерної рівності у сфері культури.
2. Систематично збирати дані про отримувачів послуг з розбивкою за ознакою статі та за іншими основними характеристиками (вік, місце проживання, інвалідність тощо), організувати збір статистичних даних за новими адміністративними районами для прийняття управлінських рішень щодо розвитку сфери відповідно до потреб різних цільових груп. Планувати політики та бюджети з використанням цих даних, спрямовувати рішення на подолання виявлених розривів (у цільових та бюджетних програмах області та громад).

3. Підвищувати потенціал органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у напрямку реалізації підходу, заснованого на правах людини та гендерній рівності, у наданні культурних послуг (через участь у тренінгах, онлайн навчанні тощо).
4. Культивувати забезпечення та поширення кращих практик участі громадськості, у т.ч. жінок та представництва вразливих груп, у визначенні політик та пріоритетів у напрямку надання культурних послуг в області та її територіальних громадах.
5. Формулювати цілі та пріоритети розвитку культури в області та її територіальних громадах з диференціацією потреб різних гендерних та вікових груп населення, а також сприяти доступу до послуг культури та дозвілля жінкам/дівчатам та чоловікам/хлопцям у сільській місцевості.
6. Забезпечити мінімальними стандартами культурних послуг мешканців і мешканок області у різних типах поселення.

3.5. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ

Ключові гендерні розриви та проблеми у галузі фізичної культури та спорту характеризуються такими тенденціями:

- **Нижчий рівень фізичної активності жінок**, особливо тих, які проживають у сільській місцевості та належать до середніх та старших вікових груп. За результатами загальнонаціонального дослідження для вивчення поширеності факторів ризику неінфекційних захворювань (НІЗ) — STEPS, проведеного у 2019 році, 73% українців не займаються інтенсивною фізичною активністю, серед них 61% чоловіків та 86% жінок.¹⁴ У 2019 році, за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України, частка жінок (25%) є у 1,4 рази меншою за чоловіків (35,7%), у віці 18 років і старші, яка займається фізкультурою та спортом не менше одного разу на тиждень¹⁵. Жінки (29,8%) та чоловіки (41,4%), які проживають у міській місцевості, майже в два рази частіше займаються спортом та фізичною активністю, ніж жінки (15,7%) та чоловіки (24,8%), які проживають у сільській місцевості.
- **Нижчий рівень залучення жінок до занять спортом**. Протягом 2019 року понад 2,8 млн. дітей віком 6-18 років займалися фізичною культурою та спортом. Кількість спортсменів, які займалися в дитячо-юнацьких спортивних школах та спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву, складала 460,2 тис., з них жінок — 121,6 тис. (26,4%).
- В країні **відсутній збір даних** для аналізу та відстеження показників рухової активності різних гендерних, вікових та соціальних груп населення. У 2019 році в Україні 970 511 осіб займалося спортом, що складає 2,33% до загальної кількості населення країни та 6 137 568 осіб у займалося фізично-оздоровчою діяльністю, що складає 14,7% до загальної кількості населення

¹⁴ <https://apps.who.int/iris/handle/10665/336643>

¹⁵ http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_sdhd2019.pdf

- **Наявна інфраструктура**, в межах якої надаються послуги в громадах, переважно є не модернізованою і погано диференційованою задля надання якісних та доступних послуг для різних гендерних та вікових груп, а також людей з інвалідністю
- **Низьке представництво жінок у складі надавачів послуг**. Станом на 1 січня 2020 року в Україні частка жінок серед працівників сфери фізичної культури та спорту складає 37,9%. Серед тренерів/викладачів фізичної культури/спортивних секцій/ДЮСШ у всіх видах фізичної активності та спорту в громадах за чисельністю переважають чоловіки. В Україні частка інструкторів з фізичної культури сільських та селищних рад, об'єднаних територіальних громад сіл, селищ, міст що мають спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту, становить 33,3%.
- **Гендерні стереотипи у фізичній культурі та спорті**. Існують стереотипи щодо розподілу видів фізичної активності спорту на «жіночі» (художня гімнастика, волейбол, гандбол, фітнес) та «чоловічі» (бокс, боротьба, футбол, хокей), що транслюються надавачами послуг, а також гендерні стереотипи, що визначають уподобання дівчат та хлопців, жінок та чоловіків у виборі видів фізичної активності та спорту, що стримує змістовне розширення послуг з фізичної активності та спорту в громадах.
- Зазвичай видатки на хлопців/чоловіків в бюджетах громад у сфері фізичної культури та спорту значно перевищують видатки на дівчат/жінок.¹⁶

Обласна «Програма розвитку фізичної культури і спорту в Сумській області на 2021-2024 роки» та план заходів до неї є частково гендерно чутливими, оскільки на рівні завдань передбачається робота з різними групами населення, з урахуванням їх інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей. Так само – на рівні показників результативності (при цьому – відсутні прогнозовані кількісні дані). Хоча безпосередньо пов'язаних із досягненням гендерної рівності, а також гендерно чутливих цілей, завдань, показників результативності не зазначено.

У Сумській області не був прийнятий регіональний план заходів на виконання Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація”. Натомість в стратегії (нижче) зазначено, що реалізацією цієї стратегії займаються громадські організації.

“**Стратегія розвитку Сумської області на період до 2027 року**” містить завдання, яке опосередковано стосується питань гендерної рівності у сфері фізичної культури та спорту, а саме - залучення широких верств населення до занять фізичною культурою та спортом, у тому числі центрами фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». Крім того, в стратегії зазначено, що «формування здорового способу життя через систему фізичної культури і спорту забезпечує гуманістичну спрямованість та пріоритет загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності».

Коротка характеристика інфраструктури

У Сумській області станом на 01.01.2021 року налічувалося усього 2758 спортивних споруд, з них стадіони – 23, плавальні басейни – 13, легкоатлетичні манежі – 1, лижні бази - 13, кінноспортивні бази – 2, спортивні майданчики – 1553 (з них: футбольних полів – 335, з

¹⁶ Проблеми гендерної рівності у галузі фізичної культури та спорту /ГОБ проект, 2019

тренажерним обладнанням – 28), тенісні корти – 26, спортивні зали – 488, приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять - 421.

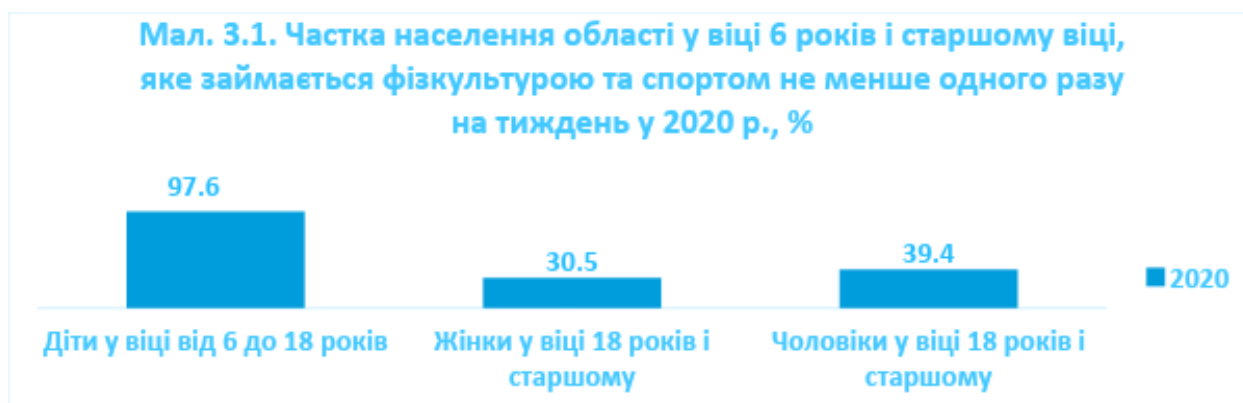
Станом на 01.01.2021 року в області функціонували 49 дитячих-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ). Функціонує регіональний центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт».

Актуальні гендерні розриви у сфері фізичної культури та спорту

Гендерні розриви та проблеми отримувачів послуг

Показник залучення населення до занять спортом у Сумській області складає лише 1,94% (20 688 осіб) до загальної кількості населення області¹⁷, з них жінок – 5 306 (25,7%).

Спостерігається відставання рівня залучення жінок у віці 18 років та старші, які займаються фізичною культурою та спортом не менше одного разу на тиждень, порівняно із чоловіками у Сумській області до занять фізкультурою та спортом, порівно з загальноукраїнським та регіональними та показниками, зокрема щодо часток жінок та чоловіків: у **2020 році фіксується більший рівень фізичної активності жінок (30,5%) та чоловіків (39,4%) у Сумській області**, порівняно із 23,9% та 34,6% на рівні України (та у Східному економічному регіоні 25,6% і 35,4%). Така ситуація обумовлена **незадовільною інфраструктурою спортивних об'єктів в області, дефіцитом доступних послуг з фізичної культури для різних статевих та вікових груп за місцем проживання, а також, гендерно стереотипними управлінськими рішеннями щодо планування та розвитку галузі фізичної культури та спорту в області** (мал. 3.1).

У Сумській області спостерігається значні гендерні диспропорції щодо представленості жінок у професійному спорті: серед кількості осіб, які займаються спортом, жінки складають 24,3%, а частка чоловіків-спортсменів є більшою за жінок у Сумській області у 3,1 рази за частку жінок (75,7%) (табл. 3.1).

¹⁷ Україна спортивна – 2019. Інформаційний довідник. - https://sport.gov.ua/storage/app/sites/16/Statystychna_zvitnist/2019.pdf.

Таблиця 3.1. Кількість осіб, які займаються спортом за видами спорту у 2020 році

	Усього осіб	Жінки		Чоловіки	
		осіб	%	осіб	%
Усього	19 780	4813	24,3	14967	75,7
Літні олімпійські види спорту	13439	3148	23,4	10291	76,6
Зимові олімпійські види спорту	1331	435	32,7	896	67,3
Неолімпійські види спорту	4552	1117	24,5	3435	75,5
Види спорту осіб з інвалідністю	374	104	27,8	270	72,2
Інші види спорту, які були визнані протягом звітного року	84	9	10,7	75	89,3

Також в області виявлено **значний гендерний розрив серед вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ)**: у 2020 році серед загальної чисельності користувачів послуг ДЮСШ комунальної власності дівчата становили 24,6 %, хлопці — 75,4 %; у відділеннях за олімпійськими видами спорту навчалася 24,6% дівчат, у відділеннях за неолімпійськими видами спорту - 23,8% дівчат, у відділеннях за видами спорту осіб з інвалідністю з ураженням опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та розумового і фізичного розвитку - 35,8% дівчат; у групах спеціалізованої підготовки – 31,3% дівчат та підготовки до вищої спортивної майстерності – 48,2% (табл. 3.2).

Таблиця 3.2. Кількість вихованців спортивних відділень дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву у 2020 році

	2020 рік			
	Кількість вихованців, осіб		Відсотків до загальної кількості	
	дівчата	хлопці	дівчата	Хлопці
Усього	3446	10558	24,6	75,4
у тому числі займаються у групах				
початкової підготовки	1723	5523	23,8	76,2
базової підготовки	1518	4595	24,8	72,2
спеціалізованої підготовки	165	362	31,3	68,7
підготовки до вищої спортивної майстерності	40	43	48,2	51,8
Відділення за олімпійськими видами спорту	2903	8899	24,6	75,4

Відділення за неолімпійськими видами спорту	484	1553	23,8	76,2
Відділення за видами спорту інвалідів з ураженнями опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та розумового і фізичного розвитку	59	106	35,8	64,2

Гендерні розриви серед надавачів послуг

В Сумській області на кінець 2019 року працював 21 інструктор з фізичної культури сільських та селищних рад, об'єднаних територіальних громад сіл, селищ, міст, і лише 5 (23,8%) з них мали спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту (33,3% - в країні).

Значний гендерний розрив в Сумській області існує серед працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття: станом на початок 2020 року таких осіб було 932, з них лише 25,6 % жінок (табл. 3.3).

Таблиця 3.3. Кількість працівників фізичної культури та спорту, які проводять заняття¹⁸

	Усього осіб	Жінки		Чоловіки	
		осіб	%	осіб	%
Кількість працівників фізичної культури та спорту, які проводять заняття:	932	239	25,6	693	74,4
з літніх олімпійських видів спорту	602	134	22,3	468	77,7
з зимових олімпійських видів спорту	95	41	43,6	54	56,4
з неолімпійськими видів спорту	206	57	27,7	149	72,3
з видів спорту для осіб з інвалідністю	29	7	24,1	22	75,9

Рекомендації

1. При внесенні змін до обласної програми розвитку фізичної культури і спорту застосувати гендерний підхід і підхід, заснований на правах людини, запланувати заходи і впроваджувати послуги на подолання основних гендерних розривів у сфері фізичної культури і спорту.
2. Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки забезпечити доступність та пристосованість приміщень для занять фізичною активністю для всіх категорій населення, в тому числі осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.
3. Відповідно до національної Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року орієнтуватись на збільшення привабливої і доступної інфраструктури для

¹⁸ Україна спортивна – 2019. Інформаційний довідник. - https://sport.gov.ua/storage/app/sites/16/Statystychna_zvitnist/2019.pdf.

регулярних занять населення фізичною активністю і спортом різних гендерних груп, зокрема облаштованих для осіб з інвалідністю, та сприяти збільшенню кількості населення, яке регулярно займається руховою активністю, зокрема різних статевих та вікових груп населення та враховувати це під час розроблення програм і планів регіонального та місцевого розвитку, а також формування бюджетів тощо.

4. Враховувати у діяльності визначені на державному рівні пріоритети гендерної рівності у сфері фізичної культури і спорту.
5. Проводити інформаційно-просвітницькі кампанії, спрямовані на подолання стереотипів, висвітлення досягнень спортсменок і спортсменів, популяризацію занять фізичною культурою та спортом через соціальну рекламу, при забезпеченні збалансованого представництва чоловіків і жінок на всіх комунікативних платформах. Розміщувати соціальну рекламу на телебаченні, сторінках соціальних мереж із залученням провідних спортсменів та спортсменок, у тому числі спортсменів та спортсменок з інвалідністю, тренерів/тренерок, ветеранів/ветеранок спорту для формування ціннісного ставлення всіх статевих та вікових груп до власного здоров'я.
6. Систематично моніторити розмір винагород, привілеїв спортсменів і спортсменок за досягнення у спорті з метою дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
7. При плануванні обласних спортивних змагань врівноважити кількість жіночих і чоловічих дисциплін у змаганнях та дотримуватись гендерно збалансованого та нестереотипного висвітлення й організації спортивних подій на обласному рівні.
8. Удосконалити підготовку та підвищення кваліфікації медичних працівників, які рекомендують пацієнтам/клієнтам заняття з оздоровчої рухової активності (з урахуванням рекомендацій ВООЗ).

3.6. ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА

Ключові тенденції та гендерні розриви у сфері громадської безпеки:

- **зростання домашнього насильства.** Карантинні обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19, спричинили ріст домашнього насильства. Так, у 2020 р. частка таких правопорушень зросла на 36%.¹⁹ Жінки значно переважають серед тих, хто постраждали від домашнього насильства. Жінки здебільшого зазнають насильства з боку своїх партнерів, а чоловіки – з боку своїх дорослих дітей та онуків.²⁰
- **сексуальні домагання у громадських місцях** Так, за результатами дослідження, 30% опитаних зазнавали сексуальних домагань у публічних місцях, при чому з більшістю з тих, хто з цим стикалися, це траплялося 2 рази і більше²¹.

¹⁹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2019 р. / Форма № 1 (місячна), затверджена Наказом ГПУ від 23.11.12 р. № 100 за погодженням з Держстатом України: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&_c=fo.

²⁰ <https://www.radiosvoboda.org/a/news-domashnie-nasylstvo-choloviky/30581550.html>

²¹ Опитування «Ставлення громадян до сексуальних домагань в громадських місцях».

- **насильство за ознакою статі.** 67% українських жінок, які постраждали від насильства, зазнавали фізичного, психологічного або сексуального насильства у віці від 15 років²².
- **низька доступність якісних комплексних послуг для осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі, у тому числі домашнього насильства, особливо у сільській місцевості .**

Гендерний аналіз стратегічних та програмних документів показав, що «**Стратегія розвитку Сумської області на період 2021-2027**» не містить цілей та завдань, пов'язаних з забезпеченням гендерної рівності, запобіганням та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Станом на серпень 2021 року йшла робота по перегляду тексту Стратегії.

В області прийнята «**Обласна комплексна програма соціального захисту населення на 2017-2021 роки**», зі змінами від 24.02.2017. Метою Програми є реалізація політики у сфері соціального захисту населення, яке проживає на території Сумської області, підвищення життєвого рівня малозабезпечених громадян, інвалідів, одиноких пенсіонерів, осіб, які потрапили в тривалу екстремальну ситуацію (стихійне лихо, пожежа, катастрофа, погіршення стану здоров'я та інше), воїнів-інтернаціоналістів, учасників антитерористичної операції та членів їхніх родин, сприяння у задоволенні соціальних потреб сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах. Серед завдань: реалізація рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; протидія торгівлі людьми, надання допомоги постраждалим особам; участь жінок у встановленні миру, запобігання конфліктам та насильству. Станом на серпень 2021 року почалася робота над розробкою нової програми.

Актуальні гендерні розриви та проблеми у сфері безпеки Сумської області

Гендерні розриви та проблеми отримувачів послуг

Кримінальні правопорушення та злочини

У 2020 році у Сумській області 6496 осіб потерпіли від кримінальних правопорушень, що менше порівняно з 2019 року на 1278 осіб, з них 35,8% жінки і 74,2% чоловіки. Серед кримінальних правопорушень найбільше потерпілих від крадіжок - і серед жінок і серед чоловіків. Наступна за кількістю питома вага потерпілих серед жінок та чоловіків припадає на шахрайство. У 2020 році 215 осіб потерпіли від кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством у сім'ї, з них – 81,4% жінок та 18,6% чоловіків, і це більше ніж у 2019 році на 86 потерпілих (табл. 3.1).

Таблиця 3.1. Кількість потерпілих від окремих кримінальних правопорушень

	2019		2020	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки

²² ослідження з питань насильства „Благополуччя та безпека жінок”, проведеного ОБСЄ та Фондом народонаселення ООН у 2019 році

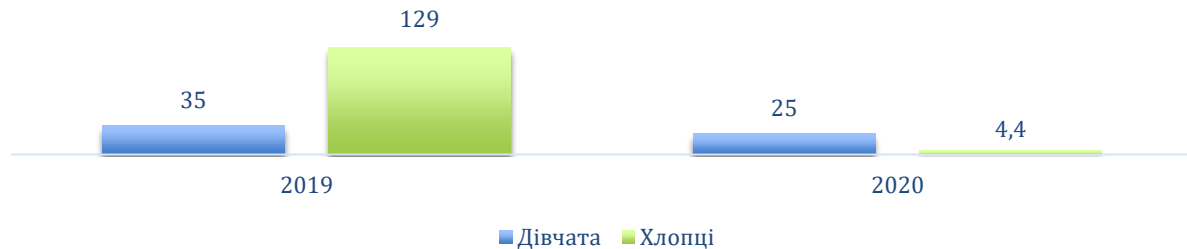
Усього	2782	4992	2325	4171
у тому числі				
умисні вбивства (та замах)	13	33	10	23
умисні тяжкі тілесні ушкодження	10	38	8	46
зґвалтування (та замах)	13	3	5	6
крадіжки	1650	2907	1104	2167
грабежі	79	132	53	105
розбій	12	34	13	23
шахрайство	283	419	275	423
дорожно-транспортні пригоди	77	151	97	164
злочини, пов'язані з насильством в сім'ї	102	27	175	40

Чоловіки переважають серед виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи у 2020 році: чоловіків – 79,9%, жінок – 11,1% (2019 р. – чоловіки – 78,5%, жінки – 12,5%) (мал. 3.1.).

Серед дітей, які перебувають на обліку в підрозділах превентивної діяльності з ювенальної превенції, станом на 01.01.2020 році переважають хлопці – 69,9% над дівчатами – 29,1% (2019 – хлопці – 78,7%, дівчата – 22,3%) (мал. 3.2.).

Мал. 3.2. Кількість дітей, які перебувають на обліку в підрозділах превентивної діяльності з ювенальної превенції у 2019 - 2020 рр., за статтю, осіб

Кримінальні правопорушення проти дітей

У 2020 році 119 дітей у Сумській області постраждали від кримінальних правопорушень (110 дітей – у 2019 році, 101 дитина – у 2018), з них 29 дівчат (24%), 90 хлопців (76%).

За віковими групами – 72 дитини віком до 14 років, 47 дітей – віком 15-17 років. Серед потерпілих дівчат 65% - віком до 14 років, 36% - віком 15-17 років; серед хлопців – 59% віком до 14 років, 41% - віком 14-17 років.

За видом кримінального правопорушення дещо більша частка дівчат постраждали від злочинів проти особи: 62% порівняно з 59% серед хлопців.

Торгівля людьми

У 2020 році в області не зареєстровано осіб, яким встановлено статус особи, постраждалої від торгівлі людьми. У 2019 році таких осіб було 11, у 2018 році – 6 (5 осіб проживали у міській місцевості, 1 – в сільській). Кількість наданих послуг, відповідно до потреб осіб, які звернулися щодо торгівлі людьми, становила 0 – у 2020, 13 – у 2019, 11 – у 2018 роках.

Щороку в області проводиться дві інформаційні кампанії щодо протидії торгівлі людьми (30 липня та 18 жовтня).

Гендерно зумовлене насильство

За три роки у Сумській області спостерігається зростання кількості осіб, які постраждали від домашнього насильства, що свідчить, скоріше за все, не тільки про власне зростання насильства, а й про підвищення обізнаності та, відповідно, кількості звернень.

У 2020 році зареєстровано 175 осіб, які постраждали від такого насильства, з них 145 жінок (83%) та 30 чоловіків (17%). Кількість потерпілих від зґвалтувань у Сумській області у 2020 році – 9 осіб (7 жінок, 2 чоловіків). У 2019 році – 15 осіб (13 жінок, 2 чоловіків), у 2018 році – 5 осіб (5 жінок). У 2020 році 7 спеціалістів пройшли навчання з питань запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі, з них 6 жінок та 1 чоловік. У 2019 році таких осіб було 35 (27 жінок, 8 чоловіків), у 2018 – 20 осіб (16 жінок, 4 чоловіка).

Дискримінація за ознакою статі

Дані про частку осіб, які повідомили про те, що особисто стикнулися з дискримінацією за ознакою статі серед загальної кількості звернень до експертних рад з питань дискримінації за ознакою статі, за статтю та за роками, у Сумській області надані не були. До Департаменту соціального захисту населення Сумської ОДА від осіб, які стикнулися з дискримінацією за ознакою статі, заяви не надходили.

Безоплатна правова допомога

У Сумській області у 2019 році 25421 особа звернулася за безоплатною правовою допомогою.

Місця позбавлення волі, установи виконання покарань, слідчі ізолятори

У 2020 році 1747 осіб були засуджені, взяті під варту чи перебували в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах (у 2019 році – 1806 особа, у 2018 – 1949 осіб). Частка жінок серед них становила 2% у 2018-2019 рр. та 2,6% - у 2020 р.

Органи пробації

У 2020 році у Сумській області 1151 особа перебувала на обліку уповноважених органів з питань пробації за статтю (1268 осіб у 2018 році, 1143 особи – у 2019), з них 133 жінки (12%), 1018 чоловіків (88%).

Загальна кількість засуджених, що пройшли по обліках уповноважених органів з питань пробації, у 2020 році становила 2159 осіб, з них – 270 жінок (12,5%) та 1889 чоловіків (87,5%).

Гендерні розриви серед надавачів послуг

Працівники та працівниці сектору безпеки

В органах Національної поліції Сумської області у 2020 році працювали 2563 особи, з них 683 жінки, 1880 чоловіків. Отже, частка жінок становила 31%. Їх частка дещо зросла у період з 2018 року (29%).

Кількість поліцейських у 2020 році в області – 2563 особи, з них 683 – жінки (27%), 1880-чоловіки (73%). За три роки частка жінок-поліцейських зросла на 3%.

Рекомендації

1. Збирати дані згідно з переліком індикаторів, у розрізі яких здійснюється збір даних для моніторингу гендерної рівності (розпорядження КМУ № 1517-р від 02.12.2020 р., розділ 5. Суспільне життя та прийняття рішень, розділ 7. Правопорушення та насильство).
2. Збирати дані щодо кількості осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, і кількості осіб, яким встановлено статус особи, постраждалої від торгівлі людьми, за статтю, віком, типом поселень і формами насильства, що дозволить приймати більш ефективні та адресні управлінські рішення, вибудувувати політику, розподіляти бюджетні кошти.
3. Забезпечити виконання та передбачити фінансування положень Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року.
4. Враховувати у діяльності Національної поліції на рівні області визначені на державному рівні пріоритети гендерної політики, зокрема щодо реалізації принципу гендерної

рівності в кадровій політиці під час відбору, прийому на службу, просування по службі або кар'єрного росту.

5. Посилити інформаційно-просвітницьку роботу щодо протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, торгівлі людьми із залученням суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.
6. Визначити доступність, стан та механізм надання послуг (правових, медико-психологічних і соціальних) для постраждалих від домашнього насильства в умовах загальнонаціональних та регіональних карантинних обмежень.
7. Переглянути й удосконалити механізм надання послуг в умовах загальнонаціонального карантину (правових, медико-психологічних і соціальних) для постраждалих від насильства за ознакою статі та домашнього насильства на обласному рівні, у т.ч. продовжувати надавати допомогу особам з уразливих груп, які постраждали від домашнього насильства, зокрема, особам, інфікованим COVID-19.
8. Забезпечити координацію діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
9. Посилити систематичне інформування мешканок та мешканців громади про наявні послуги для постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі (притулки, кризові кімнати, безоплатна правова допомога, «гарячі лінії» тощо).

4. ПРЕДСТАВНИЦТВО ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ НА РІВНІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Ключові гендерні розриви та проблеми у сфері прийнятті рішень в Україні характеризуються такими тенденціями:

- **Гендерний розрив у складі депутатського корпусу** рад усіх рівнів. Представленість жінок за результатами місцевих виборів 2020 року: у обласних радах – 27,9%, районних – 34,1%, міських – 32,8%, селищних – 37,6%, сільських – 42,2%;
- **гендерний дисбаланс у сфері державної служби** та управління людськими ресурсами: частка жінок серед державних службовців у 2020 р. 75,9%, у тому числі за категоріями посад А - 33,3%, В - 68,6%, С - 78,3%;
- **усталені гендерні стереотипи**, які пов'язують політичну та управлінську діяльність виключно або переважно з чоловіками;
- повільне застосування так званих «позитивних дій» (наприклад, квот за ознакою статі) з метою досягнення збалансованого представництва жінок і чоловіків на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування з урахуванням категорій посад;
- нестача власних фінансових коштів у жінок-кандидаток та зростання розміру виборчої застави є бар'єром для участі жінок у місцевих виборах та перешкоджає забезпеченню рівного доступу до процесів прийняття рішень.

«Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки» має окремий розділ - «Гендерний профіль», в якому зроблено гендерний аналіз по всіх сферах діяльності, у тому числі – у сфері прийняття рішень, але заплановані показники результативності, що стосуються рівного представництва жінок і чоловіків у будь-яких владних структурах та органах місцевого самоврядування, відсутні.

«Програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в області відсутня, натомість питання гендерної рівності відображені в **Обласній комплексній програмі соціального захисту населення на 2017-2021 роки**. Але в ній відсутні напрями, що стосуються посилення ролі жінок у громадському і політичному житті.

Актуальні гендерні розриви у громадському секторі та прийнятті рішень в області

У Сумській області зареєстровано громадських об'єднань, які працюють у сфері забезпечення прав людини та рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, та жіночих організацій – 21.

На рівні області створена Координаційна рада з питань сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми (розпорядження голови Сумської ОДА від 11.04.2018 року №228-ОД), яку очолює жінка. Серед членів КДО, станом на 16.06.2021 р., жінки складають 23 особи (71,9%), чоловіки – 9 осіб (28,1%). На рівні районів області подібні КДО мають Конотопський, Роменський, Сумський райони; на рівні 51 громади – 1 КДО.

В Сумській ОДА у 2020 році була створена Робоча група з впровадження Проєкту Міністерства розвитку громад та територій України та ООН Жінки "Посилення гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок шляхом проведення реформи децентралізації в Україні". В її складі 8 жінок та 4 чоловіки. Крім того, в межах проєкту МОП та ПРООН «Розширення економічних можливостей для жінок як відповідь на кризу COVID-19 в Україні» (EEW), створено окрему Робочу групу. 5 Робочих груп створено в громадах (3, відповідно, в межах першого проєкту, тобто, по 1 в кожній з 3-х громад-учасниць: Березівська ТГ, Краснопільська ТГ, Степанівська ТГ; 2, відповідно, в межах другого проєкту, тобто по 1 в кожній з 2-х громад-учасниць: Конотопська ТГ, Тростянецька ТГ).

Серед керівників департаментів, відділів Сумської ОДА, районів, громад, переважають жінки – 233 особи (73,7%), чоловіки – 83 особи (26,3%).

Кількість державних службовців за статтю (у розрізі категорій посад "А", "Б", "В") у 2020 р.: жінок – категорії «А» - 0 осіб, категорії «Б» - 233 особи (23,5%), категорії «В» - 599 осіб (60,4%); чоловіків категорії «А» - також 0 осіб. Кількість державних службовців, які пройшли навчання з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків за рахунок коштів державного бюджету, зростає за останні 3 роки - з 298 осіб у 2018 р., до 479 осіб у 2019 р., до 645 осіб у 2020 р.

На рівні Сумської обласної ради відбувається поступове збільшення кількості жінок у владі. Так, у 2008 р. їх було 17,6%, у 2015 р. – 19%, у 2020 р. – 23,4%. Міжфракційні об'єднання «Рівні можливості» на рівні місцевих рад не створені.

У Сумській області станом на 01.01.2021 з 51 голів ОТГ жінки становлять 17,6%, чоловіки – 82,4%.

- Гендерний розрив у складі депутатського корпусу рад усіх рівнів. Представленість жінок за результатами місцевих виборів 2020 року: у обласних радах – 27,9%, районних – 34,1%, міських – 32,8%, селищних – 37,6%, сільських – 42,2%;
- гендерний дисбаланс у сфері державної служби та управління людськими ресурсами;
- усталені гендерні стереотипи, які пов'язують політичну та управлінську діяльність виключно або переважно з чоловіками;
- повільне застосування так званих «позитивних дій» (наприклад, квот за ознакою статі) з метою досягнення збалансованого представництва жінок і чоловіків на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування з урахуванням категорій посад;
- жінки недостатньо представлені в органах місцевого самоврядування, і мають обмежений вплив на ухвалення важливих для громад рішень;
- нестача власних фінансових коштів у жінок-кандидаток та зростання розміру виборчої застави є бар'єром для участі жінок у місцевих виборах та перешкоджає забезпеченню рівного доступу до процесів прийняття рішень.

Рекомендації

1. Створювати на робочих місцях умови для поєднання професійного та особистого життя серед державних службовців, серед яких переважають жінки.
2. Підвищувати залучення жінок до процесу прийняття рішень.
3. Запровадити заходи щодо сприяння створенню жіночих громадських організацій, зокрема в громадах, та надавати їм необхідну юридичну допомогу, пільги на оренду комунальних приміщень тощо.
4. Посилити інформаційну кампанію щодо боротьби з гендерними стереотипами, гендерно зумовленим і домашнім насильством та дискримінаційними соціокультурними нормами, а також посилити співпрацю з місцевими теле-, радіокомпаніями та друкованими ЗМІ, які найчастіше виступають основним джерелом інформації для жителів громади.

5. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ТА РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

«Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки» має окремий розділ - «Гендерний профіль», в якому зроблено гендерний аналіз по всіх сферах діяльності. Водночас, окрема ціль, завдання на досягнення гендерної рівності в стратегії відсутні.

«Програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в області відсутня, натомість питання гендерної рівності відображені в **Обласній комплексній програмі соціального захисту населення на 2017-2021 роки**. Зокрема, програма містить окремий напрям роботи 7. «Підтримка сім'ї та дітей», серед завдань якого – попередження насильства в сім'ї, підвищення в сім'ї ролі батька, формування серед сімей з дітьми відповідального батьківства, збереження репродуктивного здоров'я, забезпечення взаємодії між структурами, залученими до протидії насильства в сім'ї, проведення аналізу ситуації у даній сфері, надання допомоги потерпілим, проведення навчань для спеціалістів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, відповідальних за роботу з питань попередження насильства в сім'ї, організація проведення Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» в регіоні, забезпечення впровадження корекційних програм для осіб, які вчиняють насильство в сім'ї; напрям роботи 8. «Реалізація рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», серед завдань якого - проведення серед роботодавців інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо рівності жінок і чоловіків при працевлаштуванні, підвищення рівня компетенції фахівців з питань гендерної рівності, проведення інформаційно-просвітницьких та освітніх заходів із метою формування в суспільстві культури гендерної рівності, навичок у розв'язанні гендерних проблем, залучення до виконання завдань, передбачених Державною програмою, міжнародних та громадських організацій, діяльність яких спрямована на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, гармонізація поведінкових моделей суспільства у сфері відносин жінок і чоловіків; напрям роботи 9. «Протидія торгівлі людьми, надання допомоги постраждалим особам», серед завдань якого - співпраця з громадськими організаціями у сфері протидії торгівлі людьми, забезпечення моніторингу у сфері протидії торгівлі людьми та оцінки ефективності заходів, що здійснюються на регіональному рівні, підвищення професійного рівня працівників органів державної влади, які здійснюють повноваження у сфері протидії торгівлі людьми, запобігання торгівлі людьми, її первинна профілактика, профілактика торгівлі людьми серед представників вразливих верств населення, надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, здійснення правоохоронних заходів щодо осіб, які вчиняють злочини, пов'язані з торгівлею людьми, або сприяють їх вчиненню, управління у сфері сімейної та гендерної політики, протидії торгівлі людьми; напрям роботи 10. «Жінки, мир, безпека», серед завдань якого - миротворча та мирозахисна діяльність: аналіз, координація та підготовка кадрів, участь жінок у встановленні миру, запобігання конфліктам та насильству, захист жінок і дівчат, які постраждали від конфліктів, допомога та реабілітація осіб, які постраждали від конфліктів, моніторинг впровадження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року.

На рівні Сумської обласної державної адміністрації призначена уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків – заступниця голови Сумської ОДА, тобто, 1 жінка.

На рівні районів Сумської області призначено уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків з 5-и районів на рівні 3-х районів – Сумського, Роменського, Конотопського, з них 2 жінки, 1 чоловік.

На рівні 51 громади Сумської області призначено 28 уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, з них 13 жінок, 15 чоловіків.

На час укладання профілю на рівні області радник/консультант з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків відсутній, аналогічна ситуація в громадах.

На рівні області визначено 1 структурний підрозділ з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, на рівні районів – з 5-и районів у 3-х - в Конотопському, Роменському, Сумському районах.

Кількість працівників структурних підрозділів з питань забезпечення гендерної рівності на рівні області – 1 особа, жінка; на рівні районів по 1 працівнику має Роменський та Конотопський райони, 5 працівників має Сумський район; на рівні 51 громади – 23 працівника, з них 19 жінок, 4 чоловіки.

Консультативно-дорадчий орган з питань забезпечення прав людини та забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, який на рівні області має назву «Координаційній раді з питань сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми» - 1, який очолює жінка; на рівні районів подібні КДО мають Конотопський, Роменський, Сумський райони; на рівні 51 громади – 1 КДО.

Тематичні робочі групи, створені в межах дотичних проектів, – 2 обласні (1 - в межах проекту ООН Жінки «Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в рамках реформи децентралізації в Україні»; 1 – в межах проекту МОП та ПРООН «Розширення економічних можливостей для жінок як відповідь на кризу COVID-19 в Україні» (EEW), 5 в громадах (3, відповідно, в межах першого проекту, тобто, по 1 в кожній з 3-х громад-учасниць: Березівська ТГ, Краснопільська ТГ, Степанівська ТГ; 2, відповідно, в межах другого проекту, тобто по 1 в кожній з 2-х громад-учасниць: Конотопська ТГ, Тростянецька ТГ).

Механізми гендерно орієнтованого бюджетування: кількість бюджетних програм – 21, що складає 22%, бюджетні запити (діючі на 2021 рік включно) – 21, що складає 24%; на рівні громад – 239, що складає 23,7%, бюджетні запити (діючі на 2021 рік включно) – 232, що складає 21,4%.

Рекомендації

Внести зміни до “Стратегії регіонального розвитку Сумської області до 2027 року”, відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 року, що затверджена 5 серпня 2021 року (постанову КМУ № 695 від 5 серпня 2020 р.), зокрема:

1. До підстав розроблення Стратегії додати законодавство, міжнародні зобов’язання України у сфері забезпечення прав людини і гендерної рівності.

2. Врахувати рекомендації гендерного профіля у напрямках, завданнях та заходах секторальних політик: економічного розвитку, освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, фізичної культури та спорту, прийняття рішень, інституційного та ресурсного забезпечення цілей гендерної рівності.
3. Визначити окрему оперативну ціль "Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації".
4. Розробити гендерно чутливі цілі, завдання, індикатори як безпосередньо до виконання завдань, так і до показників моніторингу і оцінки Стратегії відповідно до «Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації», затвердженої наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №79 від 31 березня 2016 р.
5. Гендерні аспекти врахувати у Плані заходів реалізації Стратегії.
6. Використовувати результати гендерного аналізу бюджетних програм, які були проведені у попередні періоди.
7. Підтримувати розвиток діючих та нових громадських об'єднань, які працюють у сфері забезпечення прав людини та рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, та жіночих організацій в області.
8. Посилити співпрацю з ГО щодо реалізації гендерно чутливих ініціатив у області.

Загальні рекомендації комплексного характеру (для всіх сфер прийняття рішень)

1. Реалізовувати державну політику рівних прав та можливостей жінок і чоловіків відповідно до чинних нормативно-правових актів (перелік наведено у Додатку).
2. Враховувати дані гендерного профіля для розробки прогнозних та програмних документів, спланувати заходи на скорочення виявлених гендерних розривів та відповідні індикатори моніторингу та оцінки.
3. Обласній державній адміністрації ініціювати проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями відповідно до “Методичних рекомендацій щодо проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями” (наказ Міністерства соціальної політики України № 448 від 09.08.2021). За результатами аудиту прийняти відповідні рішення.
4. Суб’єктам сторін соціального діалогу відповідного рівня при укладанні колективних договорів та угод враховувати «Методичні рекомендації щодо включення до колективних договорів та угод положень, що забезпечують рівні права та можливості жінок і чоловіків у трудових відносинах» (наказ Міністерства соціальної політики України № 56 від 29.01.2020).
5. Роботодавцям, незалежно від форми власності, створити умови праці, які дозволяють жінкам і чоловікам здійснювати трудову діяльність на рівній основі, забезпечували б їх фактичну рівність на робочому місці, усували дискримінацію за ознакою статі, забезпечували можливість жінкам та чоловікам поєднувати трудову діяльність із сімейними обов’язками (гнучкі режими праці, можливості дистанційної праці, дитячі куточки на підприємствах та в установах); запобігати та протидіяти випадкам сексуальних домагань на робочому місці.
6. Забезпечити безбар’єрність доступу усіх закладів надання соціальних послуг області для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп (батьків з малими дітьми, літніх людей тощо).
7. У громадах з компактним проживанням національних меншин, зокрема, з числа ромів, використовувати напрямки та заходи “Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року” (постанова КМУ № 866-р від 28 липня 2021 р.).

ДОДАТОК 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЯСНЕННЯ

1.1. Населення та домогосподарства

Постійне населення – населення, яке постійно проживає на момент перепису на певній території, ураховуючи тимчасово відсутніх, якщо їхня відсутність у місці постійного проживання не перевищувала 12 місяців.

Населення міське і сільське. Міське населення – населення, яке проживає у містах та селищах міського типу. Сільське населення – населення, яке проживає у селах і селищах.

Природний рух населення – демографічний процес, що змінює чисельність і склад населення внаслідок народжуваності, смертності, шлюбності та розлучуваності.

Відомості про народження, смерті, шлюби та розлучення формуються на підставі щорічної статистичної розробки даних актових записів цивільного стану, які заповнюються в органах державної реєстрації актів цивільного стану та надаються територіальними органами Міністерства юстиції України, та даних Державної судової адміністрації України.

Природний приріст (скорочення) населення – різниця між кількістю живонароджених та кількістю померлих.

Міграційний рух населення – демографічний процес, що змінює чисельність і склад населення за рахунок його територіального переміщення.

Відомості про міграційний рух населення формуються на підставі щорічної статистичної розробки даних відомостей про реєстрацію місця проживання фізичних осіб та відомостей про зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб, які надійшли від органів реєстрації (виконавчих органів сільської, селищної або міської ради, сільських голів (якщо відповідно до законодавства виконавчий орган сільської ради не утворено)).

Кількість прибулих/вибулих визначають за відомостями про реєстрацію/зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб.

Кількість вибулих визначають за відомостями про зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб.

Міграційний приріст (скорочення) населення – різниця між кількістю прибулих на дану територію та кількістю вибулих за її межі.

Домогосподарство (домашнє господарство) = сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують свої кошти та витрачають їх. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати в будь-яких з цих стосунків або бути і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи.

1.2. Ринок праці. Зайнятість та безробіття

Робоча сила (до 2019 року – економічно активне населення) – це населення обох статей віком 15 років і старше, яке впродовж обстежуваного тижня забезпечувало пропозицію робочої сили на ринку праці. Зайняті та безробітні в сумі складають робочу силу.

Рівень участі населення в робочій силі (до 2019 року – рівень економічної активності) визначають як відношення (у відсотках) кількості робочої сили віком 15 років і старше до всього населення зазначеного віку чи населення відповідної соціально-демографічної групи.

Зайняті – це особи віком 15 років і старше, які:

працювали впродовж обстежуваного тижня хоча б одну годину за наймом за винагороду в грошовому чи натуральному вираженні, індивідуально (самостійно), в окремих громадян або на власному (сімейному) підприємстві; працювали безкоштовно на підприємстві, у власній справі, що належить будь-кому з членів домогосподарства, або в особистому селянському господарстві з метою реалізації продукції, виробленої внаслідок цієї діяльності;

були тимчасово відсутні на роботі, тобто формально мали робоче місце, власне підприємство (справу), але не працювали впродовж обстежуваного періоду з певних причин.

Рівень зайнятості визначають як відношення (у відсотках) кількості зайнятого населення віком 15 років і старше до всього населення зазначеного віку чи населення відповідної соціально-демографічної групи.

Безробітні (за методологією МОП) – особи віком 15 років і старше, які одночасно задовольняють трьома умовам: не мали роботи (прибуткового заняття); впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували обстеженню, активно шукали роботу або намагались організувати власну справу; впродовж найближчих двох тижнів були готові приступити до роботи, тобто почати працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання оплати або доходу. До категорії безробітних також відносять осіб, які приступають до роботи протягом найближчих двох тижнів; знайшли роботу, чекають відповіді тощо.

Рівень безробіття (за методологією МОП) – відношення (у відсотках) кількості безробітних віком 15 років і старше до робочої сили зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи.

Особи, які не входять до складу робочої сили (до 2019 року – економічно неактивне населення) – особи віком 15 років і старше, які впродовж обстежуваного тижня не відносилися ні до зайнятого, ні до безробітного населення.

Середня тривалість пошуку роботи надається у вимірі середньої кількості місяців тривалості пошуку роботи на одного безробітного (за методологією МОП). Розрахунок показника здійснюється на основі формули середньої арифметичної зваженої.

1.3. Освіта

Заклад дошкільної освіти – навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

Охоплення дітей закладами дошкільної освіти розраховується як відношення загальної кількості вихованців закладів дошкільної освіти до загальної кількості дітей у віці 1–6 років (без дітей, що навчаються у перших класах закладів загальної середньої освіти), помножене на 100.

Заклад загальної середньої освіти – це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти.

Заклад професійної (професійно-технічної) освіти – заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійній (професійно-технічній) освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я.

Заклад вищої освіти – окремих вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності

на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.

Заклад фахової передвищої освіти – це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері фахової передвищої освіти.

Розробка статистичної інформації щодо мережі та діяльності закладів фахової передвищої освіти запроваджена з 2020/2021 навчального року з урахуванням положень Закону України "Про фахову передвищу освіту".

Здобувачі освіти – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти.

Система позашкільної освіти включає:

- державні, комунальні, приватні заклади позашкільної освіти;
- інші заклади освіти, як-от центри позашкільної освіти (заклади загальної середньої освіти, незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, зокрема, школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти);
- гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів загальної середньої освіти, навчально-виробничих комбінатів, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти;
- клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;
- культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти та установи; фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана з функціонуванням позашкільної освіти;

1.4. Культура

Зкладами культури вважаються театри, філармонії, організації телебачення та радіомовлення, демонстратори фільмів, видавництва, музеї, бібліотеки, клубні заклади тощо.

ДОДАТОК 2. ГЛОСАРІЙ

гендер - соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок/чоловіків;

гендерний аналіз - вивчення відмінностей між жінками та чоловіками в умовах, потребах, рівнях участі, доступу до ресурсів та управління ними, повноваженнях у прийнятті рішень тощо, зумовлених ustalеними в суспільстві гендерними ролями (нормами, очікуваними моделями поведінки, діяльністю, характерними рисами, що вважаються притаманними для чоловіків/жінок);

гендерний підхід - стратегія, що забезпечує врахування інтересів і досвіду жінок та чоловіків як невід'ємної складової планування, реалізації, моніторингу та оцінювання політики і програм у політичній, економічній, культурній і соціальній сферах для отримання жінками та чоловіками рівних благ;

гендерно нейтральний підхід - політика неврахування відмінностей у становищі різних груп жінок і чоловіків, їхніх статусах, потребах, пріоритетах. Такий підхід передбачає, що державна політика і відповідні державні/регіональні програми однаковою мірою впливають на всі групи населення;

гендерний розрив - це відмінність між чоловіками і жінками в будь-якій сфері з усього, що стосується ступеню їх участі, доступу до ресурсів, розміру винагороди, реалізації прав, повноважень та впливу, а також використання благ та переваг.

гендерночутливий підхід - урахування специфічних соціальних, культурних, економічних, політичних та інших характеристик умов життя та потреб жінок і чоловіків;

гендерночутливі індикатори – якісні та кількісні показники, що висвітлюють цілеспрямованість забезпечення гендерної рівності, зменшення гендерних розривів, усунення дискримінації за будь-якою ознакою, послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у відповідній сфері/галузі з точки зору забезпечення гендерних потреб та задоволення інтересів.

моніторинг - система постійного спостереження за явищами і процесами, що відбуваються в суспільстві, результати якого служать для обґрунтування управлінських рішень;

оцінювання - аналітичний інструмент для визначення прямих ефектів, результативності та довгострокових наслідків реалізації державних програм, галузевої політики, програм розвитку, проєктів некомерційного сектору, корпоративних програм;

публічні послуги – послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні;

підхід, заснований на правах людини – це концептуальні рамки процесу людського розвитку, в основі яких лежать загально визнані стандарти прав людини, і які спрямовані на закріплення та захист прав людини. Основна мета підходу заснованого на правах людини полягає в сприянні соціально-економічному, культурному та іншим аспектам людського розвитку з дотриманням принципів прав людини, зокрема: загальності і невід’ємності; неподільності; взаємозв’язку і взаємозалежності; рівності і недискримінації; участі та інклюзії; підзвітності та верховенства права.

ДОДАТОК 3.

НАЦІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАЙНЯТОСТІ

На період 2021-2025 роки визначено наступні національні пріоритети реалізації принципів гендерної рівності у економічному секторі:

Національні Цілі сталого розвитку	<p>5.6. Розширити економічні можливості жінок</p> <p>5.6.1. Співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків у 2025 р. - 83%, у 2030 р. - 85%</p> <p>5.6.2. Середньозважений індекс підприємницької діяльності жінок (Індекс політики щодо МСП) у 2025 р. - 2,5 бали, у 2030 – 3,0 бали</p> <p>5.6.3. Рівень зайнятості жінок віком 25–44 роки, які мають дітей віком 3–5 років у 2025 р. - 67%, у 2030 р. - 70%</p> <p>8.3. Підвищити рівень зайнятості населення</p> <p>8.3.1. Рівень зайнятості населення віком 20–64 роки у 2025 р. - 68%, у 2030 р. - 70%</p> <p>8.4. Скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок</p> <p>8.4.1. Частка молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок, у загальній чисельності осіб віком 15–24 роки, у 2025 р. – 16,5%, у 2030 р. – 15,5%</p>
-----------------------------------	--

<p>Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ст. 11</p>	<p><i>Вживати заходів</i></p> <p>щодо забезпечення на основі рівності чоловіків та жінок права на рівну винагороду, включаючи доплати, на рівне ставлення до праці рівної цінності та на рівний підхід до оцінювання якості роботи</p>
<p>Національна стратегія у сфері прав людини, § 9</p>	<p>створити умови для розширення економічних можливостей жінок, запровадити комплексні заходи з протидії всім формам професійної сегрегації за ознакою статі, зменшити розрив в оплаті праці жінок і чоловіків, нерівність у розподілі сімейних обов'язків.</p>
<p>Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», ст. 17</p>	<p><i>Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у праці та одержанні винагороди за неї</i></p> <p>Жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці. Роботодавець зобов'язаний: - створювати умови праці, які дозволяють жінкам і чоловікам здійснювати трудову діяльність на рівній основі; - забезпечувати жінкам і чоловікам можливість суміщати трудову діяльність із сімейними обов'язками; - здійснювати рівну оплату праці жінок і чоловіків при однаковій кваліфікації та однакових умовах праці; - вживати заходів щодо створення безпечних для життя і здоров'я умов праці; - вживати заходів щодо унеможливлення випадків сексуальних домагань. Роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей. Роботодавці можуть здійснювати позитивні дії, спрямовані на досягнення збалансованого співвідношення жінок і чоловіків у різних сферах трудової діяльності, а також серед різних категорій працівників.</p>
<p>Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● урахування гендерного компонента в програмах економічного та соціального розвитку з урахуванням актуальних потреб галузей і регіонів; ● розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус тощо); ● зменшення гендерного розриву в оплаті праці;

- удосконалення механізмів реалізації права на захист від дискримінації за ознакою статі тощо

У СФЕРІ ОСВІТИ

Національні Цілі сталого розвитку	збільшення частки чоловіків серед шкільних вчителів до 20% у 2025 р. та 25% - у 2030 р.
Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ст. 10	Створення: а) однакових умов для орієнтації у виборі професії або спеціальності, для доступу до освіти і одержання дипломів у навчальних закладах усіх категорій як у сільських, так і у міських районах; ця рівність забезпечується в дошкільній, загальній, спеціальній і вищій технічній освіті, а також в усіх видах професійної підготовки; б) доступу до однакових програм навчання, однакових іспитів, викладацького складу однакової кваліфікації, шкільних приміщень і обладнання рівної якості
ст. 21 Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків"	створення рівних умов для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, оцінки знань, надання грантів, позик студентам; виховання культури гендерної рівності, ненасильницької поведінки, взаємоповаги та рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків між жінками та чоловіками
Національна стратегія у сфері прав людини, §17	забезпечення права на освіту, зокрема: забезпечити імплементацію принципів ненасильницької поведінки та недискримінації в освітній процес у закладах освіти, дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, формування у всіх учасників процесу цінностей та навичок толерантної поведінки, спілкування та взаємодії, запровадити систему освітніх послуг та відповідного інклюзивного освітнього середовища у закладах освіти для можливості реалізації особами з особливими освітніми потребами права на якісну та доступну освіту; забезпечити відповідність діяльності закладів освіти принципам поваги до прав людини та її гідності

Державна стратегія регіонального розвитку	забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами та дітей, які проживають у сільських населених пунктах
Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року	<p>Розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус тощо)</p> <p>Покращення становища груп населення, які страждають від дискримінації більше ніж за однією ознакою, включаючи ознаку статі: 2) проведення оцінювання ситуації щодо навчання дівчат та хлопців ромської національності та здійснення заходів для їх заохочення до здобуття освіти та продовження навчання на всіх рівнях освіти; 3) задоволення потреб жителів сільської місцевості, зокрема жінок з інвалідністю, похилого віку у ...послугах з... освіти; 6) проведення навчань для авторських колективів, художників-ілюстраторів, дизайнерів, редакторів, співробітників видавництва з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків щодо усунення гендерних стереотипів із шкільних програм, підручників та іншого освітнього контенту; 8) здійснення моніторингу (із застосуванням методики гендерного аудиту) на відповідність принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у закладах освіти та закладах вищої освіти; 9) забезпечення рівного доступу дівчат та жінок до закладів вищої освіти, зокрема закладів, що належать до сфери управління МВС, Міноборони, Офісу Генерального прокурора, шляхом запровадження тимчасових спеціальних заходів; 2) створення умов для здобуття дівчатами перспективного фаху (STEM-освіти, професійно-технічних спеціальностей), зокрема шляхом проведення інформаційно-просвітницьких заходів, заохочення та забезпечення умов для рівного доступу дівчат до STEM-освіти та професійно-технічних спеціальностей за професіями загальнодержавного значення</p>

У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

На період 2021-2025 роки визначено наступні національні пріоритети реалізації принципів гендерної рівності у сфері соціального захисту та надання соціальних послуг:

<p>Національні Цілі сталого розвитку</p>	<p>1.1. Скоротити в 4 рази рівень бідності, зокрема шляхом ліквідації її крайніх форм</p> <p>Частка населення, чиї середньодушові еквівалентні сукупні витрати є нижчими за фактичний (розрахунковий) прожитковий мінімум, у 2025 році повинна становити 20%, у 2030 – 15%</p> <p>1.2. Збільшити охоплення бідного населення адресними програмами соціальної підтримки</p> <p>Частка бідних, які охоплені державною соціальною підтримкою, в загальній чисельності бідного населення, у 2025 році повинна становити 75%, у 2030 – 85%</p> <p>1.3. Підвищити життєстійкість соціально вразливих верств населення</p> <p>Співвідношення рівнів бідності домогосподарств з дітьми та домогосподарств без дітей, повинно скоротитися у 2025 році – до 1,40 рази, у 2030 – 1,27 рази</p>
<p>Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ст. 3</p> <p>ст. 12</p>	<p><i>Вжити заходи:</i></p> <p>в усіх галузях, і зокрема в політичній, соціальній, економічній і культурній, всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо забезпечення всебічного розвитку та прогресу жінок, з тим щоб гарантувати їм здійснення і користування правами людини та основними свободами на основі рівності з чоловіками</p> <p><i>Забезпечити:</i></p> <p>жінкам відповідне обслуговування в період вагітності, пологів і післяпологовий період, надаючи, коли це необхідно, безплатні послуги, а також відповідне харчування в період вагітності та годування</p>
<p>Національна стратегія у сфері прав людини, §18</p>	<p><i>Забезпечення прав дитини</i></p> <p>запровадити доступні медичні, освітні, соціальні, юридичні послуги, що базуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини</p> <p>забезпечити інформування населення, зокрема батьків і дітей, про заходи та послуги, якими вони можуть скористатися для захисту прав і найкращих інтересів дитини</p> <p>послуги для дітей та сімей з дітьми є доступними і відповідають їх потребам</p>

Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року	Розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус тощо)
--	--

У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Закон України «Про культуру»	гарантування прав громадян у сфері культури; створення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня, естетичного виховання громадян, доступності освіти у сфері культури для дітей та юнацтва; доступу громадян до культурних благ
Концепція реформування системи забезпечення населення культурними послугами (схвалена розпорядженням КМУ від 23.01.2019 №27-р.)	забезпечення доступності та належна якість культурних послуг для всіх, хто їх потребує; забезпечення рівного права кожного брати участь у культурному житті громади, забезпечення задоволення культурних потреб громадян незалежно від їх вікової та дохідної стратифікації шляхом забезпечення рівного доступу до базового набору якісних культурних послуг
ст. 30 Конвенції про права людей з інвалідністю, ратифікована Україною у 2009 році;	забезпечення права людей з інвалідністю брати участь нарівні з іншими в культурному житті
Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки	забезпечення доступності та пристосованості приміщень закладів соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, культури та інших закладів для всіх категорій населення, в тому числі осіб з інвалідністю; забезпечення доступності об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; забезпечення збору даних з розподілом за ознакою статі, віком, місцем проживання та іншими необхідними ознаками для їх врахування під час розроблення програм і планів регіонального та місцевого розвитку, а також формування бюджетів тощо.
Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року	Розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус тощо)

У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

На період 2021-2025 роки визначено наступні національні пріоритети реалізації принципів гендерної рівності у сфері фізичної культури та спорту:

<p>Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ст. 5</p> <p>ст. 10</p> <p>ст. 13</p>	<p><i>Вжити усіх відповідних заходів з метою:</i></p> <p>змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок для досягнення викоренення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї із статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок</p> <p><i>Забезпечити на основі рівності чоловіків і жінок:</i></p> <p>однакові можливості активно брати участь у заняттях спортом і фізичною підготовкою</p> <p><i>Ліквідації дискримінації щодо жінок в інших сферах економічного та соціального життя, з тим щоб забезпечити на основі рівності чоловіків і жінок рівні права:</i></p> <p>брати участь у заходах, пов'язаних з відпочинком, заняттям спортом та в усіх галузях культурного життя</p>
<p>Національна стратегія у сфері прав людини, §8</p>	<p>Містить непрямі пріоритети, пов'язані з гендерною рівністю, зокрема, забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів - до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту</p>
<p>Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки</p>	<p>Містить непрямі пріоритети, пов'язані з гендерною рівністю, зокрема в частині доступності послуг для осіб з інвалідністю.</p> <p><i>Завдання за напрямом “Формування здорової нації та створення належних умов для розвитку системи закладів фізичної культури і спорту, в тому числі для осіб з інвалідністю”</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечення розвитку фізичної культури та спорту на рівні територіальних громад, зокрема шляхом розширення мережі закладів фізичної культури і спорту. 2. Забезпечення проведення інформаційної кампанії з популяризації здорового способу життя із залученням

	<p>громадських об'єднань, державних та громадських діячів, відомих спортсменів та митців.</p> <p>3. Здійснення заходів щодо модернізації наявної матеріально-технічної бази дитячо-юнацьких спортивних шкіл, облаштування її необхідним обладнанням та інвентарем з урахуванням сучасних вимог до організації навчально-тренувального процесу.</p> <p>4. Сприяння створенню спортивної інфраструктури для занять фізичною культурою і спортом.</p> <p>5. Впровадження нових форм організації спортивної роботи шляхом створення спортивних клубів, комунальних центрів олімпійської підготовки, штатних команд резервного спорту.</p> <p>6. Сприяння функціонуванню діючих та утворенню нових місцевих центрів з фізичної культури і спорту для осіб з інвалідністю, фізкультурно-спортивних та фізкультурно-реабілітаційних клубів для осіб з інвалідністю.</p> <p>7. Здійснення організаційно-практичних заходів щодо залучення дітей з інвалідністю до занять фізичною культурою, спортом та фізкультурно-спортивною реабілітацією на місцях.</p> <p>8. Здійснення заходів щодо збереження мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл для осіб з інвалідністю, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл для осіб з інвалідністю паралімпійського та дефлімпійського резерву, сприяння відкриттю нових відділень для дітей з інвалідністю у дитячо-юнацьких спортивних школах, у тому числі комунальної форми власності.</p> <p>9. Забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю до об'єктів фізкультурно-спортивного та реабілітаційного призначення.</p>
<p>Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року</p>	<p>Містить непрямі пріоритети, пов'язані з гендерною рівністю, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● формування у населення культури здорового способу життя, створення умов для розвитку сучасної і доступної спортивно-оздоровчої інфраструктури, збільшення кількості населення, яке регулярно займається руховою активністю

	<ul style="list-style-type: none"> ● доступність для кожної людини, зокрема осіб з інвалідністю, розгалуженої мережі спортивної інфраструктури світового рівня ● забезпечення рухової активності населення як запобіжного засобу розвитку неінфекційних хвороб та фізкультурно-спортивної реабілітації для відновлення власної дієздатності ● формування мережі сучасних та привабливих спортивних споруд за місцем проживання, у місцях масового відпочинку, що повинні бути легкодоступними для різних верств населення, зокрема для осіб з інвалідністю ● впровадження прогресивних інструментів розвитку сфери фізичної культури і спорту шляхом (зокрема, розроблення механізму відстеження фізичної активності людей різних груп населення із шкільних років, що дасть змогу спрогнозувати можливий потенціал дитини у різних видах спорту) ● запровадження нового пілотного проекту “Гроші ходять за послугою” з метою надання населенню доступних та високоякісних фізкультурно-оздоровчих послуг (зокрема, створення реєстру надавачів фізкультурно-оздоровчих та спортивно-тренувальних послуг)
<p>План заходів щодо реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація”</p>	<p>Містить непрямі пріоритети, пов’язані з гендерною рівністю, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Формування інфраструктури сучасних і привабливих спортивних споруд за місцем проживання, у місцях масового відпочинку громадян, на базі закладів загальної середньої освіти, що повинні бути легкодоступні для різних верств населення, насамперед малозабезпечених осіб ● Збільшення кількості загальнодоступних спортивних заходів для активного сімейного відпочинку в місцях масового відпочинку громадян; ● Запровадження оцінки якості послуг з оздоровчої рухової активності, що надаються відповідними суб’єктами господарювання ● Запровадження системи моніторингу основних показників рухової активності різних вікових та соціальних верств населення, стимулюючих та стримуючих чинників

У ПИТАННЯХ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

<p>Національні Цілі сталого розвитку</p>	<p>Ціль 5. Гендерна рівність. Завдання 5.2. Знизити рівень гендерно зумовленого та домашнього насильства, забезпечити ефективне запобігання його проявам та своєчасну допомогу постраждалим</p> <p>Індикатори: Частка жінок віком 15–49 років, які пережили принаймні одну з форм фізичного та/або сексуального насильства, %</p> <p>Кількість звернень щодо насильства в сім'ї, тис.</p>
<p>Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок</p>	<p>Держави-сторони засуджують дискримінацію щодо жінок в усіх їх формах, погоджуються негайно всіма відповідними заходами здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок</p> <p>Держави-сторони вживають усіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо припинення всіх видів торгівлі жінками та використання проституції жінок.</p>
<p>Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2018)</p>	<p>визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.</p>
<p>Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків»</p>	<p>містить статті з запобігання та протидії насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок</p>
<p>Національна стратегія у сфері прав людини</p> <p><i>§ 10. Запобігання та протидія насильству за ознакою статі, експлуатації, торгівлі людьми</i></p>	<p>Стратегічна ціль – функціонує ефективна система запобігання та протидії насильству за ознакою статі, експлуатації, торгівлі людьми; постраждалі від насильства за ознакою статі, торгівлі людьми, трудової та інших видів експлуатації мають доступ до ефективних засобів захисту, якісної та комплексної допомоги.</p> <p>Основні показники:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● кількість осіб, яким встановлено статус особи, що постраждала від торгівлі людьми;

	<ul style="list-style-type: none"> ● кількість служб підтримки постраждалих осіб, зокрема притулків для постраждалих від насильства за ознакою статі; ● кількість кримінальних проваджень щодо насильства за ознакою статі, експлуатації, торгівлі людьми, які розглянуто з постановленням вироку; ● рівень обізнаності населення щодо механізмів запобігання та протидії торгівлі людьми; ● кількість звернень до державної установи «Урядовий контактний центр» від осіб, які постраждали від торгівлі людьми, насильства за ознакою статі, або перебували під загрозою вчинення такого насильства
<p>Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року»</p>	<p>Національний план спрямований на забезпечення:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● участі жінок у прийнятті рішень; ● стійкості до безпекових викликів; ● постконфліктного відновлення і перехідного правосуддя; ● протидії насильству за ознакою статі та сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом; ● посилення інституційної спроможності виконавців Національного плану. ● Особливу увагу приділено потребам різних груп жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, постраждалих від конфлікту, а також системному інформуванню щодо їх прав і стану виконання Національного плану.
<p>Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року</p>	<p>Метою Програми є удосконалення механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства та впровадження європейських стандартів рівності, у т.ч. протидія дискримінації за ознакою статі та дискримінації більше ніж за однією ознакою, зокрема удосконалення механізму реалізації права на захист від дискримінації за ознакою статі та дискримінації за кількома ознаками, однією з яких є ознака статі, розгляду випадків такої дискримінації та вжиття відповідних заходів за його результатами;</p>

У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

<p>Національні Цілі сталого розвитку</p>	<p>5.4. Забезпечити рівні можливості представництва на вищих рівнях прийняття рішень у політичному та суспільному житті</p> <p>5.4.1. Частка жінок серед депутатів ВРУ у 2025 та 2030 рр. - 30%</p> <p>5.4.2. Частка жінок серед депутатів обласних рад та місцевих рад міст обласного значення у 2025 та 2030 рр. - 30%</p> <p>5.4.3. Частка жінок серед посад вищого корпусу державної служби (посади категорії «А») у 2025 р. – 25%, у 2030 рр. - 30%</p>
<p>Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ст. 7</p>	<p><i>Забезпечити жінкам на рівних умовах з чоловіками право:</i></p> <p>а) голосувати на всіх виборах і публічних референдумах та бути обраними до всіх публічно виборних органів;</p> <p>б) брати участь у формуванні та здійсненні політики уряду та займати державні посади, а також здійснювати всі державні функції на всіх рівнях державного управління;</p> <p>с) брати участь у діяльності неурядових організацій і асоціацій, що займаються проблемами громадського та політичного життя країни.</p>
<p>Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», ст. 16</p>	<p>Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.</p> <p>Призначення на державну службу та службу в органи місцевого самоврядування здійснюється з дотриманням представництва кандидатур кожної статі. Дискримінація за ознакою статі при прийнятті на державну службу та службу в органи місцевого самоврядування і під час її проходження забороняється. Керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити рівний доступ громадян до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування відповідно до</p>

	<p>кваліфікації і професійної підготовки незалежно від статі претендента. Формування кадрового резерву для заміщення посад державних службовців і посад в органах місцевого самоврядування, просування їх по службі здійснюється із забезпеченням рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків. Дозволяється застосування позитивних дій з метою досягнення збалансованого представництва жінок і чоловіків на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування з урахуванням категорій посад службовців.</p>
<p>Указ Президента України від 26 липня 2005 р. № 1135/2005 «Про вдосконалення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»</p>	<p>становити, що посадові особи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, на яких покладається виконання обов'язків щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, організують у межах своїх повноважень роботу відповідних органів виконавчої влади стосовно:</p> <ul style="list-style-type: none"> забезпечення надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей у відповідній сфері діяльності; співробітництва з громадськими організаціями, зокрема громадськими жіночими організаціями, для узагальнення інформації щодо стану забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та визначення шляхів запобігання виникненню дискримінації за ознакою статі; сприяння створенню рівних умов для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків, у тому числі шляхом розвитку соціальних послуг; здійснення заходів, спрямованих на формування гендерної культури населення, провадження відповідної інформаційно-пропагандистської діяльності; забезпечення додержання законодавства щодо рівності прав та можливостей жінок і чоловіків; розгляду та проведення аналізу звернень громадян з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

	<p>організації систематичного навчання посадових осіб центральних та місцевих органів виконавчої влади із зазначених питань;</p> <p>впровадження гендерних підходів до організації роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади з урахуванням досвіду інших держав.</p>
Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року	<p>зменшення гендерного дисбалансу у сферах державної служби та управління людськими ресурсами (зокрема, розроблення та внесення до програм курсів підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків);</p> <p>удосконалення механізмів реалізації права на захист від дискримінації за ознакою статі;</p>
наказ від 20 травня 2020 р. № 80-20 «Про затвердження форми звітності КСДС «Звіт про кількісний склад державних службовців» т	удосконалення процедури збору та обробки інформації щодо чисельності державних службовців за статтю та віковою групою, за категоріями посад державної служби
Типове положення про громадську раду при центральному, місцевому органі виконавчої влади, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378, п. 1	громадська рада є консультативно-дорадчим органом, який утворюється при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики

У СФЕРІ ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Національні Цілі сталого розвитку	5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат
-----------------------------------	--

	5.1. Створити умови для ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок і дівчат
Національна стратегія у сфері прав людини	<p>§ 8. Запобігання та протидія дискримінації</p> <p>§ 9. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків</p> <p>забезпечити врахування потреб різних груп жінок і чоловіків під час розроблення проектів нормативно-правових актів, загальнодержавних стратегій розвитку, стратегій розвитку областей, міст, об'єднаних територіальних громад;</p> <p>забезпечити застосування комплексного гендерного підходу до формування, моніторингу та оцінки державної політики у всіх сферах життя суспільства;</p> <p>запровадити комплексні заходи щодо подолання дискримінації за ознакою статі, зокрема гендерних стереотипів;</p>
Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ст. 7	<p><i>Забезпечити жінкам на рівних умовах з чоловіками право:</i></p> <p>а) голосувати на всіх виборах і публічних референдумах та бути обраними до всіх публічно виборних органів;</p> <p>б) брати участь у формуванні та здійсненні політики уряду та займати державні посади, а також здійснювати всі державні функції на всіх рівнях державного управління;</p> <p>с) брати участь у діяльності неурядових організацій і асоціацій, що займаються проблемами громадського та політичного життя країни.</p>
Пекінська декларація і Платформа дій	<p>23. Забезпечення жінкам і дівчатам можливості повного користування всіма правами й основними свободами людини і вживати дієвих заходів проти порушення цих прав і свобод;</p> <p>24. Ужити всіх необхідних заходів для ліквідації всіх форм дискримінації по відношенню до жінок і дівчат і усунення всіх перешкод на шляху досягнення рівності між чоловіками та жінками, поліпшення становища жінок і розширення їхніх прав;</p> <p>25. Домагатися всебічної участі чоловіків в усіх зусиллях з досягнення рівності;</p> <p>29. Попереджати й усувати будь-які форми насильства щодо жінок і дівчат.</p>
Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”	<p>Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на:</p> <p>утвердження гендерної рівності;</p> <p>недопущення дискримінації за ознакою статі;</p> <p>застосування позитивних дій;</p>

	<p>забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;</p> <p>забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків;</p>
<p>Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року</p>	<p>Програма передбачає реалізацію наступних пріоритетів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - урахування гендерного компонента в програмах економічного та соціального розвитку з урахуванням актуальних потреб галузей і регіонів; - розширення переліку статистичних показників за ознакою статі з розбивкою за іншими основними ознаками (вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус тощо); <p>підвищення професійного рівня державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зменшення гендерного дисбалансу у сфері державної служби та управління людськими ресурсами; <p>протидія дискримінації за ознакою статі та дискримінації більше ніж за однією ознакою, зокрема удосконалення механізму реалізації права на захист від дискримінації за ознакою статі та дискримінації за кількома ознаками, однією з яких є ознака статі, розгляду випадків такої дискримінації та вжиття відповідних заходів за його результатами;</p>
<p>Указ Президента України від 26 липня 2005 р. № 1135/2005 «Про вдосконалення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»</p>	<p>становити, що посадові особи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, на яких покладається виконання обов'язків щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, організують у межах своїх повноважень роботу відповідних органів виконавчої влади стосовно:</p> <p>забезпечення надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей у відповідній сфері діяльності;</p> <p>співробітництва з громадськими організаціями, зокрема громадськими жіночими організаціями, для узагальнення інформації щодо стану забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та визначення шляхів запобігання виникненню дискримінації за ознакою статі;</p> <p>сприяння створенню рівних умов для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків, у тому числі шляхом розвитку соціальних послуг;</p> <p>здійснення заходів, спрямованих на формування гендерної культури населення, провадження відповідної інформаційно-пропагандистської діяльності;</p> <p>забезпечення додержання законодавства щодо рівності прав та можливостей жінок і чоловіків;</p>

	<p>розгляду та проведення аналізу звернень громадян з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;</p> <p>організації систематичного навчання посадових осіб центральних та місцевих органів виконавчої влади із зазначених питань;</p> <p>впровадження гендерних підходів до організації роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади з урахуванням досвіду інших держав.</p>
<p>Типове положення про громадську раду при центральному, місцевому органі виконавчої влади, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378, п. 1</p>	<p>громадська рада є консультативно-дорадчим органом, який утворюється при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики</p>